

Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel

*Kas ja mil viisil saaksid omavalitsused senisest enam
ettevõtluse arengusse panustada?*

Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel

Kas ja mil viisil saaksid omavalitsused senisest enam ettevõtluse arengusse panustada?

Kokkuvõte analüüsi tulemustest

Mida me analüüsisime?

Riigikontroll analüüsis omavalitsuste rolli ettevõtluse edendamisel. Käsitleti rolli määratlust, arusaamu sellest, ettevõtjate ootusi omavalitsusele, omavalitsuste tegevust ettevõtluse soodustamisel ja eelnevaga seotud probleeme. Samuti analüüsiti, kuidas see roll võiks tulevikus muutuda ja kuidas selle täitmist motiveerida.

Miks on see maksumaksjatele oluline?

Suuresti sõltub riigi heaolu sellest, kui edukad on tema ettevõtted. Nende käekäik oleneb kõige muu kõrval sageli ka kohalikust omavalitsusest, kelle hoiakutest ja tegevustest võib ettevõtlus saada nii hoogu kui ka pidurdust. Ettevõtlus on ühtlasi üks võimalus pöörata protsesse, mille tulemusena jäävad maapiirkonnad inimestest järjest tühjemaks. Omavalitsuste suuremast vastutusest ettevõtluse edendamisel on küll palju räägitud, ent rääkimisest kaugemale ei ole senimaani jõutud.

Mida me analüüsi tulemusel leidsime ja järeldasime?

Ettevõtjad ootavad omavalitsuselt enamat, kui need pakkuda suudavad. Kõiki ootusi ei saa küll normiks seada, kuid üldjoontes viitab see, et omavalitsuse ja ettevõtja huvid käivad tihtipeale teineteisest mööda. Kohaliku arengu mõttes on see raisatud potentsiaal. Olulisel määral on olukord tingitud faktist, et omavalitsuse rolli ettevõtluse edendajana ei ole selgelt väljendatud ja omavalitsuste rahastamine ei motiveeri praegu suuremat rolli võtma. Sestap on arusaamad rollist küllaltki erinevad. Kui osa omavalitsusi soovib olla vaid ettevõtte teenindaja oma praeguste ülesannete raames, peavad teised vajalikuks mõelda ettevõtluskeskkonnale laiemalt ja teha omalt poolt kõik, et ettevõtlus tekiks ja areneks. Omavalitsuse panus neis asjus ei peaks aga sõltuma vaid omavalitsusjuhi tunnetusest.

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Riigikontrolli koostöös korraldatud küsitlusele vastuse saatnud ettevõtjatest (159) oli 88% seisukohal, et omavalitsus peaks ettevõtluse nimel pingutama senisest enam. Ettevõtjate ootused omavalitsusele ei ole seotud rahalise toetusega. Tähtis on korras infrastruktuur, abi planeeringute ja lubade menetlemisel ning suhtlemisel riigiga, samuti kaasamõtlemine, ärakuulamine ja kaasamine kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna kujundamisse. Paljut sellest saab omavalitsus pakkuda juba praegu, kui oma hoiakuid muudetakse.

Riigikontrolli peamised tähelepanekud:

- **Ettevõtluse tähendus ja selle mõjutamise võimalused on omavalitsuse vaatest sageli läbi mõtlemata.** Ettevõtluse käsitlus omavalitsuse arengudokumentides on sageli pealiskaudne, eesmärgid üldsõnalised ja tegevustega nõrgalt toetatud. Üha rohkem on ka

juhtumeid, kus omavalitsus on ettevõtja plaanitava investeeringu suhtes ebalev, üritades vastu tulla nii ettevõtja kui ka aktiivse kohaliku kogukonna soovidele. Peale kipuvad jääma emotsioonid, mitte ratsionaalsed osapoolte huve ühendavad kokkulepped. Selgelt sõnastatud strateegiline hoiak ettevõtlusküsimuses (*Millist ettevõtlust me üldse tahame?*) ja selle kommunikatsioon kogukonnas aitaks sedalaadi probleeme vältida.

Tuleb ka otsustada, milliseid küsimusi on mõistlik lahendada ise, milliseid piirkonna omavalitsuste koostöös ja kuidas paremini ära kasutada maakondlike arenduskeskuste potentsiaali. Neisse arenduskeskustesse on üle Eesti koondunud ca 160 valdkonna spetsialisti. Ehkki maavalitsuste likvideerimise järel läksid maakondlikud arenduskeskused omavalitsuste formaalse kontrolli alla, tajuvad omavalitsused neid jätkuvalt pigem riigi kui enda organisatsioonidena. Rahastamine põhineb suuresti riigieelarvel, omavalitsuste huvi nende tegevuse vastu on heitlik ja ettevõtluse edendamise seotud tellimusi omavalitsustelt vähe.

- **Puudub tõhus motivatsioonisüsteem, millega suunata omavalitsusi ettevõtluskeskkonnaga rohkem tegelema.** Ainus arvestatav seos omavalitsuste rahastamise ja ettevõtluse arendamiseks tehtud pingutuse vahel tekib suurema üksikisiku tulumaksu pinnalt, mis uute või paremini tasustatud töökohtadega kaasneb. Samas võib seegi jääda tekkimata, sest tulumaksu jaotus omavalitsuste vahel on elukoha-, mitte töökohapõhine. Muud ettevõtlusest mõjutatud maksud (ettevõtte tulumaks, sh dividendidelt, käibemaks, aktsiisid jms) laekuvad riigieelarvesse.

Suurema vastutuse võtmist takistab omavalitsustel ka piirkonniti esinev maapuudus. Eelkõige puudutab see tööstusalade rajamist, mis on senimaani end tõestanud kui üks parimaid meetmeid soodustada suuremat lisandväärtust ja töökohti loovat ettevõtlust. On piirkondi, kus omavalitsustel ei ole võimalik tööstusalade loomisega tegeleda, sest selleks sobilik maa on riigi käes, kuid selle tuleviku kohta otsused tegemata. Seetõttu on selle kiire kasutuselevõtt ettevõtluse huvides keeruline.

Mida me soovitame?

Omavalitsuste rolli suurendamiseks tuleb rolli esmalt selgelt väljendada ja juurutada sellest ühtne arusaam, kuid selleks ei ole vaja seadusi muuta. Pigem on vaja praktilist suunamist, et omavalitsused hakkaksid oma arengu kavandamisel nii eraldi kui ka koos läbi mõtlema, kuidas ettevõtlust positiivselt mõjutada. Riigikontrolli arvates võiks siin abi olla kirjalikust juhendist (vt näiteks lisa A), kuidas neid küsimusi omavalitsuse arengukava ja maakonna arengustrateegia koostamisel arvesse võtta. Maakonna arengustrateegias võiks ettevõtluse edendamise küsimuses ühiste huvide kokkuleppimine anda muu hulgas tuge kasutada paremini ära maakondlike arenduskeskuste potentsiaali.

Rolli väljendamisest tähtsam on motivatsiooniküsimus. Selle suurendamiseks tuleb üle vaadata omavalitsuste rahastamise, samuti neile riigimaa eraldamise põhimõtted. Rahastamine on lõppkokkuvõttes poliitiliste valikute küsimus, kuid ideaalis võiks omavalitsuste aktiveerimiseks nende rahastamist suurendada ja lisada tulubaasi komponendi, mille jaotus omavalitsuste vahel sõltuks ettevõtluse seisu iseloomustavatest näitajatest (nt töökohtade arvust). Omavalitsuste

seniste tulude ümberjagamine ei pruugi head efekti anda, kuna omavalitsused on konkurentsivõimelise ettevõtluse pärast oma asukoha tõttu nii või teisiti ebavõrdses seisus ning loomulikke mahajääjaid ei peaks seniste tulude vähendamisega n-ö karistama.

Eeltoodu põhjal tegi Riigikontroll soovitusel riigihalduse ministrile.

Ministri vastustest järeldub, et Riigikontrolli tõstatatud küsimustega on vaja tegeleda ja see on juba ka kavas. Omavalitsusi puütakse edaspidi toetada juhendmaterjalidega selle kohta, kuidas arengudokumentides ettevõtlusega seotud küsimusi sisukamalt avada. Samuti analüüsitakse võimalusi, kuidas jaotada edaspidi üksikisiku tulumaks osaliselt omavalitsuste vahel töökohtade asukoha järgi ja teha lihtsamaks ettevõtluseks vajaliku maa eraldamine. Valmimas on ka analüüs ettevõtlusega kaasnevate mõjude hüvitamise kohta kohalikule kogukonnale.

Sisukord

Ülevaade ettevõtlusaktiivsusest omavalitsustes	5
Probleemid omavalitsuse rolli ja motivatsiooniga ettevõtluse arendamisel	8
Omavalitsuste arusaam oma rollist ettevõtluse edendamisel on erinev	8
Praegune rahastamissüsteem motiveerib ettevõtlusele mõtlema vaid kaudselt	10
Ettevõtjad ootavad KOVilt ettevõtluse arendamisel enamat, kui KOVid praegu pakuvad	11
KOVid võiks maakondlike arenduskeskuste potentsiaali rohkem ära kasutada	13
Võimalikud lahendused omavalitsuse vastutuse suurendamiseks	14
Omavalitsuse rolli tuleb selgemalt väljendada ja teda selle täitmisel motiveerida	14
Motivatsioonimehhanism peab olema mõjus	16
Riigikontrolli soovitusel riigihalduse ministri	19
Riigikontrolli soovitusel ja ministri vastused	21
Ülevaate iseloomustus	22
Ülevaate eesmärk	22
Riigikontrolli varasemaid auditeid ettevõtlusvaldkonnas	24
Lisa A. Juhend kohaliku omavalitsuse arengukava ettevõtluse osa koostamiseks	25
Lisa B. Ülevaate käigus tehtud intervjuud ja fookusrühm	29
Lisa C. Ettevõtjatele edastatud küsimused ja nende vastanute kirjeldus	30
Lisa D. Maakondlikele arenduskeskustele saadetud küsimustik	33

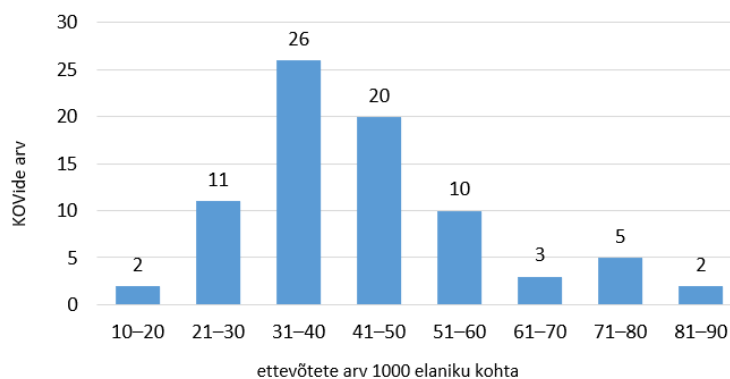
Ülevaade ettevõtlusaktiivsusest omavalitsustes

Teadmiseks, et

kõige suurem eksportivate (sh Euroopa Liidu sisene müük) ettevõtete osakaal on Rae vallas ja 2019. aasta jaanuarikuu andmete põhjal ületas see Eesti keskmist näitajat (12%) enam kui kaks korda (25%).

1. 2019. aasta alguses oli Eestis 74 847 ettevõtet.¹ Enamik neist asus juriidilise aadressi järgi Tallinna ja Tartu piirkonna kohalikes omavalitsustes (KOV), vastavalt 57 ja 10%. 1000 elaniku kohta oli ettevõtteid kõige enam Rae vallas (85) ja kõige vähem Kohtla-Järvel (17). Enamikus omavalitsustes oli 30–50 ettevõtet 1000 elaniku kohta (vt joonis 1).

Joonis 1. KOVide arv selle järgi, kui palju on nende territooriumil registreeritud tegutsevaid ettevõtteid 1000 elaniku kohta (2019. aasta jaanuari seisuga)

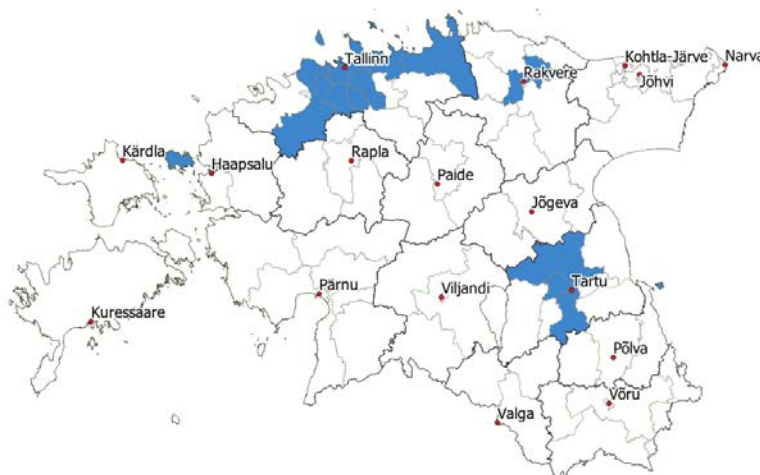
Allikas: Riigikontroll Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

Teadmiseks, et

suurettevõtteid (töötajaid üle 250 või aastakäive üle 50 miljoni euro) oli 2019. aasta alguses registreeritud 48 KOVi territooriumil. Kõige enam Tallinnas (204), Tartu linnas (25) ja Rae vallas (18).

2. Ettevõtlusaktiivsuse koondumist Tallinna ja Tartu ümbrusse ilmestab ka fakt, et just seal on põhiosa KOVIDest (12/14), kus registreeritud ettevõtteid on suhteliselt rohkem, kui elab piirkonnas inimesi (vt joonis 2). Näiteks on Tallinnas 33% Eesti rahvastikust, kuid 46% ettevõtetest. Enamikus KOVIDes on seis vastupidine. Kõige enam Narvas, kus elab 4,2% Eesti rahvastikust, kuid kus asub vaid 1,6% ettevõtetest.

Joonis 2. KOVid, kus registreeritud ettevõtete osakaal Eesti ettevõtete koguarvust on suurem kui elanike osakaal Eesti rahvastiku arvust (2019. jaanuari seisuga)

Allikas: Riigikontroll Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

Teadmiseks, et

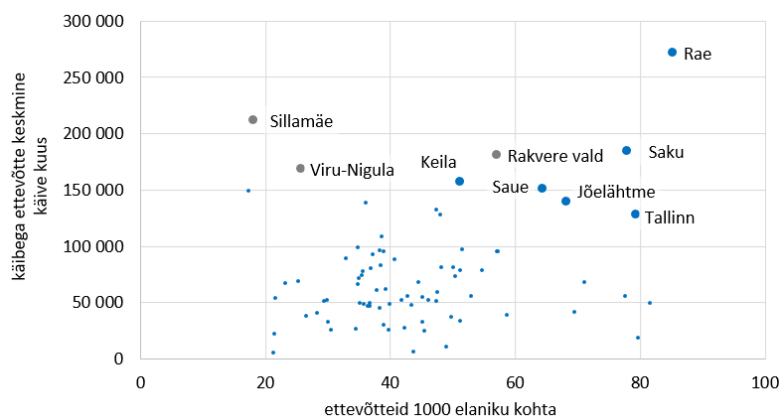
kõige enam on tegutsevaid ettevõtteid kaubanduse alal (19%) ja need annavad ca 12% Eesti SKPst. Kõige enam panustavad SKPsse aga töötleva tööstuse ettevõtted (ca 15%), mida on ettevõtete koguarvust ca 9%.

Töötleva tööstuse ettevõtteid on Harjumaa ja Tartumaa KOVIDes vastavalt 51 ja 12%.

¹ Maksu- ja Tolliameti andmed 2019. aasta jaanuari kohta. Siin ja järgnevalt on tegutsevate ettevõtetenärvestatud üksnes neid ettevõtteid, kes on deklareerinud käivet või töötajaid.

3. Harjumaa KOVid edestavad ülejäänuid üldjuhul ka ettevõtete käibemahu poolest. Kui enamikus KOVides jäi näiteks 2019. aasta jaanuaris ettevõtete deklareeritud käive keskmiselt 80 000 euro piiresse, oli see Tallinna piirkonna KOVides märksa suurem (nt Rae vallas üle 270 000 euro, vt joonis 3).

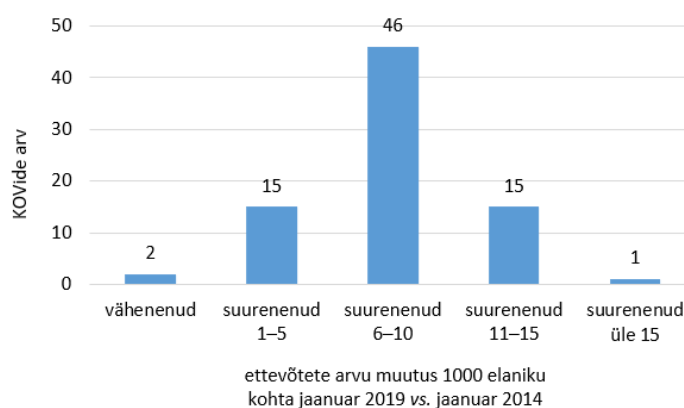
Joonis 3. KOVide suhteline positsioon üksteise suhtes nii KOVis ettevõtete arvu kui ka nende keskmise müügi käibe järgi (2019. aasta jaanuari seisuga)

Allikas: Riigikontroll Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

4. Ettevõtete arv on viimase viie aasta jooksul nii absoluutsummas kui ka 1000 elaniku kohta kasvanud pea kõigis KOVides (vt ka joonis 4). Absoluutarvuna on ettevõtteid lisandunud kõige enam Tallinnas (5059), Tartu linnas (970) ning Pärnus (499) ja Rae vallas (390). Taandatuna 1000 elaniku kohta, on kasv olnud kõige suurem Rakvere vallas (18), Kuusalus (15) ning Harkus ja Saue (mõlemal 14). Kahel esimesel on see osaliselt mõjutatud ka elanike arvu vähenemisest samal perioodil.

Joonis 4. KOVide arv selle järgi, kuidas on muutunud nende territooriumil registreeritud ettevõtete arv 1000 elaniku kohta 2019. ja 2014. aasta võrdluses

Allikas: Riigikontroll Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

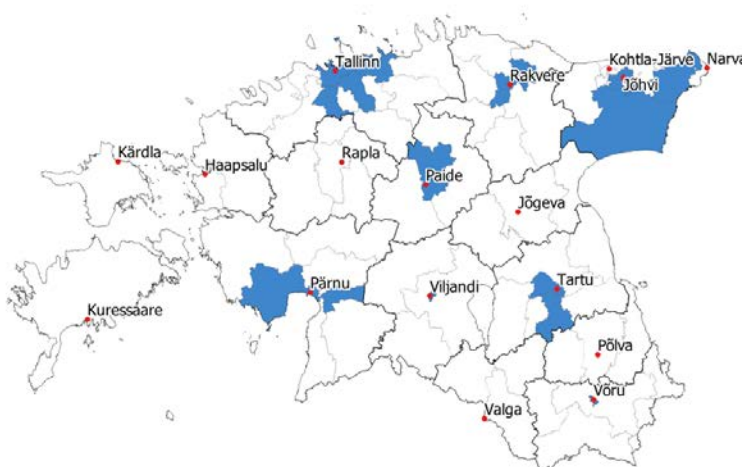
5. Enamik töökohti paikneb² suures plaanis sama loogika järgi kui ettevõtted. Suuremalt jaolt on töökohad Tallinna või Tartu linnas ja neid ümbritsevas KOVides (55% Tallinna ja 11% Tartu kandis). Samas, kui Ruhnu kõrvale jätta, on kõikides KOVides ka ettevõtteid, mille kõik töökohad või osa neist asuvad teiste KOVide territooriumil. Kokku on

² Töötamise registri andmetel

sedalaadi ettevõtteid 17%, ent iseloomulik on see pigem suurema töötajaskonnaga ettevõtetele (kaubandus- ja teenindusketid, tööstusettevõtted jms).

6. Lisaks Tallinnale ja Tartule on võrdluses KOVi elanikega töökohti suhteliselt palju veel näiteks Pärnu, Paide ja Rakvere piirkonnas ning Ida-Virumaa suuremaid linnu ümbritsevas KOVis, kus asuvad n-ö kaevandusvallad (vt joonis 5). Kokku on selliseid KOVisid 16, kus töökohti on suhteliselt rohkem kui elanikke.

Joonis 5. KOVi, kus asuvate töökohtade osakaal töökohtade koguarvust Eestis on suurem kui elanike osakaal Eesti elanike koguarvust (2019. jaanuar)

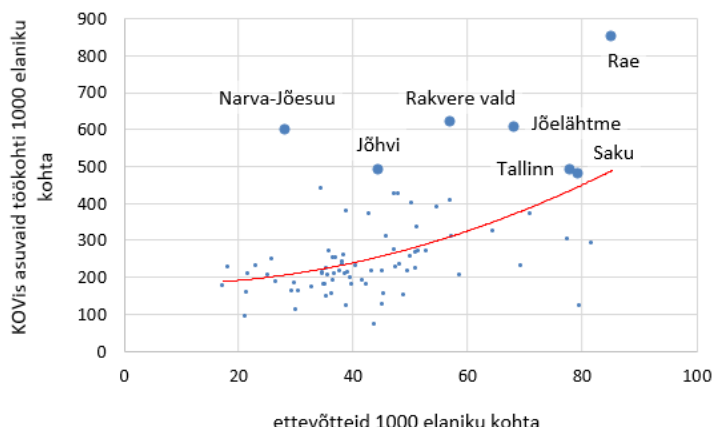
Allikas: Riigikontroll Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

Teadmiseks, et

kui Rae vallas on 850 töökohta 1000 elaniku kohta, siis samuti Tallinnaga piirnevates Saue, Harku ja Viimsi vallas on 1000 elaniku kohta töökohti vastavalt 323, 302 ja 290. Rae valla töökohtade arv on suur tänu tööstusalaadele, mille väljaarendamisel on olnud oluline roll ka omavalitsusel.

7. Nagu ettevõtteid on ka töökohti 1000 elaniku kohta kõige enam Rae vallas (850, vt joonis 6). Järgnevad Rakvere vald (618), Jõelähtme (604) ja Narva-Jõesuu (599). KOVi territooriumile registreeritud ettevõtete ja seal paiknevate töökohtade arvu vahel on mõõdukalt tugev positiivne seos³.

Joonis 6. KOVide suhteline positsioon üksteise suhtes nii KOVis asuvate ettevõtete arvu kui ka töökohtade arvu järgi 1000 elaniku kohta (2019. aasta jaanuari seisuga)

Allikas: Riigikontroll Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

Teadmiseks, et

- Narva-Jõesuu linna territooriumil asuvatest töökohtadest on ca 60% Eesti Energia kontserni ettevõtetes (kokku ca 1600);
- Rae valla territooriumil on kõige enam töökohti elektroonikaettevõtte AS ABB (ca 900);
- Rakvere valla territooriumil on kõige rohkem töökohti Rakvere Lihakombinaati majandaval ettevõtte HKScan Estonia (731).

³ Korrelatsiooni koefitsiendi väärtus on 0,5.

Probleemid omavalitsuse rolli ja motivatsiooniga ettevõtluse arendamisel

KOV-i ja ettevõtja võimalikud kokkupuutepunktid

Omavalitsuste arusaam oma rollist ettevõtluse edendamisel on erinev

8. KOV-i ei ole seadusest tulenevaid ülesandeid, mis kohustaksid teda otsesõnu tegelema ettevõtluse edendamisega. Samas on mõju piirkondlikule ettevõtluskeskkonnale pea igal otsusel, mida KOV oma ülesannete täitmise käigus teeb. Kõige vahetum on see konkreetsele ettevõtjale mitmesuguste lubade ja nõusolekute andmises, ent kaudne mõju on kindlasti ka valikutel, mida KOV teeb üldise maakasutuse, kommunikatsioonide, sotsiaalse infrastruktuuri paiknemise jms küsimustes, kuni selleni, kellega teeb KOV majandustehinguid. Samas on kindlasti hulk ettevõtteid, kellel ei tarvitse oma tegevuses KOV-i kokkupuuteid olla. Ettevõtlusega alustades piisab toimingutest pangas, riigiasutustes (nt Maksu- ja Tolliametis, Eesti Haigekassas), nende hallatavates registrites (äriregister) jms.

9. Vältimatu on aga ettevõtja ja KOV-i kokkupuude juhtudel, kui ettevõtja soovib KOV-i territooriumile rajada oma tegevuseks uue ehitise või olemasolevat laiendada. Planeerimis- ja ehitusalastest õigusaktidest tulenevalt saab KOV neid protsesse suunata, ka kiirendada või peatada. Mida suurem on plaanitav ehitis ning mida olulisem on selle mõju ümbruskonnale, seda suurem on KOV-i roll ja vastutus ettevõtja tegevuse mõjutamisel. KOV-i pädevuses on näiteks detailplaneeringu algatamine, vastuvõtmine ja kehtestamine; keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine või algatamata jätmine; ehitusloa väljastamine; ehitisele projekteerimistingimuste väljastamine; ehitise kasutusloa väljastamine.

10. Ehitustegevusega seonduva kõrval võib KOV-i luba vaja minna teistelgi aladel, nagu tänavakaubanduse ja ürituste korraldamisel, välireklaami ja teabevahendite (suunaviidad, reklaamid) paigaldamisel jms. Samuti võib ettevõtja vajada KOV-i nõusolekut või luba tegutsemiseks mingil konkreetset alal (nt taksoveoluba, ühistranspordi liiniluba, veoluba, õnnemängude, osavusmängude ja loto korraldamise luba) või konkreetsetes piirkonnas (nt välikohvikute ehitamise ja väikeinventari paigaldamise luba, muinsuskaitsealal välireklaami paigaldamise luba).

KOV-i arusaam oma rollist ettevõtluse edendamisel

11. See, kui palju KOV panustab üldiselt kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisse ja ettevõtluse toetamisse, oleneb igast KOV-i endast. Ettevõtjale pakutav on KOV-i üsna erinev. See võib hõlmata ettevõtlustoetusi, abistamist tegutsemiskohtade ja tööjõu vahendamisel, regulaarseid kohtumisi ettevõtjatega, nende tunnustamist ja kaasamist otsustusprotsessidesse jms. Näiteks on mõnel KOV-i veebilehel eraldi rubriik, kus on toodud üksikasjalik loetelu ettevõtjale pakutavatest teenustest ja meetmetest, teisel leiab sarnasest rubriigist vaid info selle kohta, kuidas taotleda maksuvõla puudumise tõendit. Osal ei ole sedagi. Paljuski määrab KOV-i maine ettevõtja silmis teda teenindava ametniku kompetentsus, suhtlemisoskus ja valmisolek probleeme lahendada.

Ettevõtjale suunatud info valla veebilehel Lääne-Nigula näitel:

- Hea avalik haldus – küsimustele ja järelepärimistele vastamine võimalikul kiirel ja ammendaval moel, dokumentide korrektne menetlemine, võrdse kohtlemise tagamine, asjakohase nõu andmine.
- Vajaliku info andmine (näiteks info võimalike tootmiseks ja äriks sobivate maade, hoonete ja rajatiste kohta; ehitus- ja planeerimisalane nõustamine – planeeringu, ehitusloa vms vajaduse hindamine).
- Ettevõtete koostöö korraldamine, vähemalt 2 korda aastas toimuvad valla ettevõtete ümarlaud.
- Alustavate ja juba tegutsevate ettevõtete nõustamine ja erinevate lahenduste otsimine ja väljapakumine.
- Valla ettevõtlustoetused (messi ja laada toetus, juurdepääsuteede ja ruumide kohandamise toetus, võrkudega liitumise toetus, seadmete soetamise toetus).
- Vallale kuuluvate äriruumide ja kontoripindade üürimine.

Allikas: Lääne-Nigula valla veebileht (<https://www.laanenigula.ee/>)

Teadmiseks, et

Ida-Virumaa Tööstusala Arenduse SA tööstusparkides Narvas ja Jõhvis tegutses 2019. aasta lõpus 15 ettevõtet, kelle käive oli samal aastal ca 85 miljonit eurot ja kes andsid tööd ca 750 inimesele. Arendatakse ka tööstusalasid Kiviõlis ja Kohtla-Järvel.

Allikas: SA Ida-Virumaa Tööstusala Arendus

12. Senistest omavalitsuse meetmetest ettevõtluse arendamisel on olnud üheks mõjusamaks tööstusala loomine – seda muidugi juhul, kui need tööstusala on rajatud sinna, kus ka ettevõtetel on logistiliselt kasulik oma tootmishooneid või ladusid püstitada. Hea näitena saab välja tuua ca 10 aastat tagasi KOVide initsiatiivil asutatud Ida-Virumaa tööstusala arenduseks loodud ettevõtte, mis on praeguseks välja arendanud Narva ja Jõhvi tööstusparkid ning toonud sinna hulga ettevõtteid. Ka Tallinna ja Jüri vahele tekkinud ettevõtlusalasid võib osaliselt pidada KOVide pikaajalise sihipärase töö tulemuseks.

Arusaamad lähivad lahk

Teadmiseks, et

Riigikontrollile antud intervjuus on üks vallavanem sõnastanud oma arusaama omavalitsuse rollist järgmiselt: „Sisulisi hoobasid omavalitsustel ettevõtluse edendamiseks ei ole ning parim, mida teha saab, on olla ettevõtjatele mittesegavaks partneriks“.

Teadmiseks, et

KOVide arengukavades kohtab tihti küll loosunglikke lauseid selle kohta, mida soovitakse (nt „Kõrgema lisandväärtusega töökohtade loomine valda“), kuid jääb arusaamatuks, mida KOV ise nimetatud eesmärkide saavutamiseks teha plaanib.

13. Samas on omavalitsusjuhid erinevat meelt küsimuses, mida ja kui palju on ettevõtluse arendamise nimel praegustes tingimustes põhjendatud teha.⁴ Ülevaate käigus küsitatud jagunesid selles küsimuses enam-vähem kahte leeri: osa arvab, et kuna KOVile seadusega ettevõtluskeskkonna arendamise kohustust ei ole pandud, on omavalitsuse roll olla üksnes oma põhiülesannete raames ettevõtete hea teenindaja. Teine osa omavalitsusjuhte leidis aga, et sõltumata seaduses kirjapandust tuleb KOVil tegeleda ka ettevõtluskeskkonna kujundamisega – mõelda läbi, millist ettevõtlust ja kus kohas oma territooriumil näha soovitakse, ning teha omalt poolt kõik, et see ettevõtlus sinna ka tekiks ja seal püsiks.

14. Riik on KOVi rolli suhtes väljendanud samuti vastuolulisi seisukohti. Näiteks, kui KOV on maareformi käigus soovinud ettevõtluse arendamiseks endale maad, on Maa-amet väljendanud varem mitmel juhul seisukohta, et ettevõtluse arendamine ei ole KOVi ülesanne. Samas on eri ministriumid esitanud aja jooksul ka seisukohti (nt ettevõtluse arendamisele suunatud projektipõhiste toetuste eraldamisel, varem maakondlike arenduskeskuste asutamisel), et KOV peaks pelga teenindaja rollist tegema sammu kaugemale ja olema ka kohaliku ettevõtluskeskkonna kujundaja.

15. Praegu on KOVidel sageli läbi mõtlemata, milliseid ettevõtteid ja kus nad oma territooriumil pikemas vaates näha sooviksid ning mida selle saavutamiseks teha tuleb. Seetõttu ollakse potentsiaalse uue ettevõtja saabudes oma nõudmistes ebalevad. Üha rohkem esineb juhtumeid, kus

⁴ Ülevaate käigus tegi Riigikontroll intervjuu 10 kohaliku omavalitsuse juhiga (vt lisa B).

valla- või linnavalitsus ei suuda ettevõtja planeeritava investeeringu suhtes esitada selgeid seisukohti, üritades korraga tulla vastu nii ettevõtjate huvidele kui ka aktiivsete valla- ja linnakodanike ning volikogu liikmete nõudmistele. KOVi strateegiadokumentidest (üldplaneering ja arengukava) enamasti selgeid seisukohti ei leia, ja kui visioon soovitava kohta eksisteerib, on see tihti üksnes omavalitsusjuhi teada.

Omaavalitsuste motivatsiooni puudus

Teadmiseks, et

maamaksu määra saab KOV kehtestada seadusega lubatud vahemikus, mis 2019. aastal oli 0,1–2,5% maa maksustamishinnast aastas.

Kohalikke makse saab kehtestada 6 liiki. 2018. aastal teenisid KOVid reklaami-maksust, teede ja tänavate sulgemise maksust ning parkimistasust 15,7 miljonit eurot. Mootorisõidukimaksu, looma-pidamismaksu ega lõbustusmaksu KOVid ei rakendanud.

Keskkonnatasusid makstakse loodusvara kasutusõiguse eest ning need jaotuvad riigieelarve ja KOVi eelarvete vahel vastavalt seaduses määratud proportsioonidele. Keskkonnatasusid laekus 2018. aastal KOVidele kokku ca 18 miljonit eurot.

Allikas: <https://riigiraha.fin.ee>

Teadmiseks, et

2019. aastal laekub maksumaksja elukohajärgsele KOVile 11,93% residentist füüsilise isiku maksustatavast tulust.

Teadmiseks, et

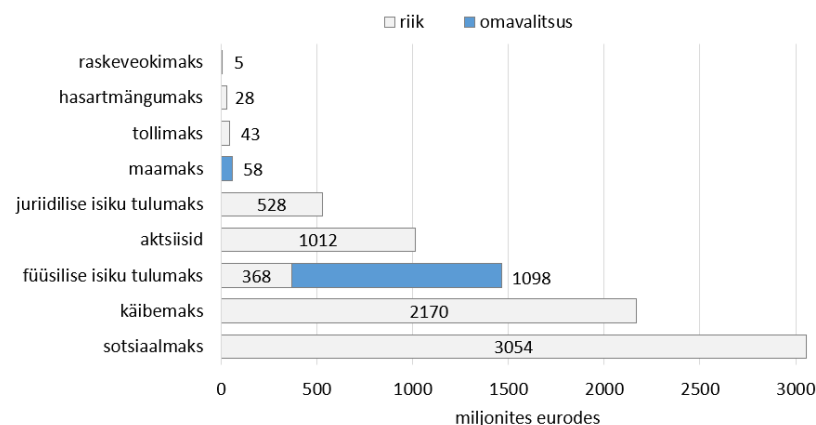
Rahandusministeeriumil on 2020. aastal koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi ja Riigikantseleiga valmimas uuring tööpealkirjaga „Kohaliku kasu instrumentide analüüs (talumishuvi mõjuanalüüs)“, mille põhjal otsustatakse, kas valdkonna seniseid regulatsioone peaks täpsustama.

Praegune rahastamissüsteem motiveerib ettevõtlusele mõtlema vaid kaudselt

16. KOVid ei võta suuremat rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel paljuskki ka põhjusel, et seda ei motiveeri omavalitsuste rahastamissüsteem. KOVi eelarvesse ei laeku olulisi ettevõtlusega seotud tasusid. KOVidel puudub ka võimalus kehtestada selliseid kohalikke makse või määrata seaduse alusel oma territooriumil kogutavate riiklike maksude tasemeid ulatuses, millel oleks oluline mõju ettevõtjate otsustele.

17. Ettevõtja panustab kohaliku elu arengusse eelkõige töökohtade loomise kaudu. Töötasudelt kinnipeetav tulumaks on ka põhiline ettevõtlusest lähtuv efekt, mis KOVi tulubaasi mõjutab. Vähemal määral on selleks ka teised maksud ja keskkonnatasud, kuid enamik ettevõtlusega kaasnevatest maksudest laekub riigieelarvesse (vt joonis 7). Samuti toimub üksikisiku tulumaksu jaotus KOVide vahel elukoha-põhiselt ehk laekub selle KOVi eelarvesse, kus tulu saav isik on oma elukoha registreerinud. Töökoha asukohal ei ole maksu jaotamisel tähtsust, mistõttu eelistavad KOVid elukohapõhiste teenuste korraldamist töökohapõhistele.

Joonis 7. Põhilised maksud ja neist saadud tulu jaotus riigi- ja omavalitsuste eelarvete vahel 2018. aastal

Allikas: 2018. aasta [riigieelarve täitmine](#)

18. Kui ettevõtja kavandab omavalitsuse territooriumile midagi, milles KOV näeb kasu asemel pigem lisakoormust, lahendatakse praktikas asi tihtipeale nii, et ettevõtte peab tegema kohalikku elukeskkonda ka mõne teise investeeringu või hüvitama kaasneva mõju muul moel. Näiteks on kinnisvaraarendajad pidanud valmis ehitama mõne tee või panustama sotsiaalsesse infrastruktuuri (nt lasteasutused), mille rajamise vajaduse toob arendustegevusega kaasnev elanike arvu kasv.

19. Küsimus on viimasel ajal aktuaalne ka tuuleparkide arendusega seoses, kus arendajalt nõutakse tuulikute talumise korvamiseks erinevaid

investeeringuid. KOVid ootavad neis asjus riigilt tüüplahendust, kuna ettevõtjaga kauplemine tulevaste tingimuste üle on liiga koormav. Riigikontrolli arvates on universaalsete lahenduste väljapakkumine neis küsimustes vajalik.

Ettevõtjad ootavad KOVilt ettevõtluse arendamisel enam, kui KOVid praegu pakuvad

Mida ettevõtjad ootavad?

Teadmiseks, et

enim küsitlusele vastajaid (30%) oli oma tegevusalaks märkinud töötleva tööstuse ehk valdkonna, kus ettevõtet planeerides või laiendades on kokkupuuted kohaliku omavalitsusega vältimatud. Järgnesid 19%-ga hulgi- ja jaekaubandus ning 10%-ga ehitus.

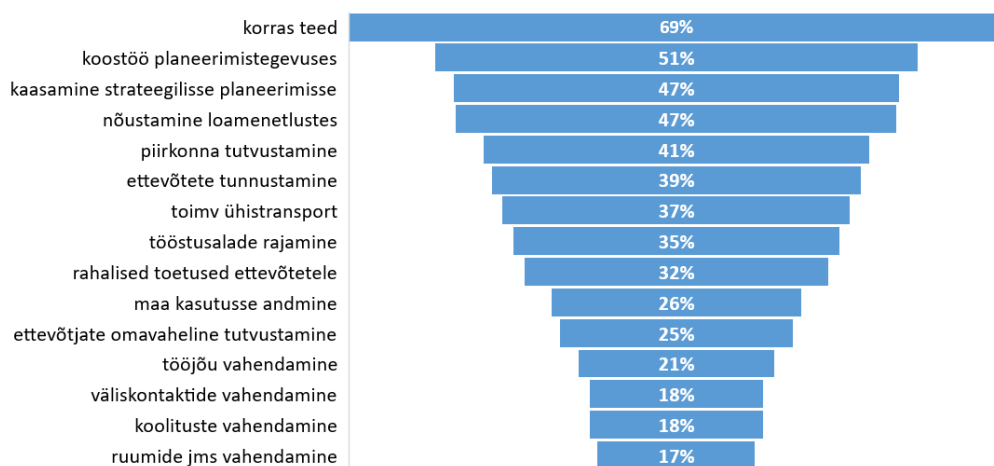
62% ettevõtjatest vastas, et ettevõtte tegeleb ka ekspordiga.

20. Ettevõtjate seas tehtud küsitluses⁵ väljendas enamik (88%) ettevõtjaid KOVide tegevuse suhtes konkreetseteid ootusi ning need on suuremad, kui omavalitsused on seni pakkuda suutnud. Eeskätt leidsid tööstus-, tootmis- ja logistikavaldkonna ettevõtjad nii küsitlusele vastates kui ka intervjuude käigus, et omavalitsus on ettevõttele paremaks partneriks, kui ta on võtnud endale ka ettevõtluskeskkonna kujundaja rolli ega piirdu üksnes ettevõtja juhtumipõhise teenindamisega.

21. Valdav osa ettevõtjaid ei oota omavalitsuselt rahalist toetust. Ettevõtjad soovivad KOVidelt eeskätt, et nad pingutaks ettevõtlust toetava taristu arendamisel, oleks planeeringute menetlemisel koostööaldis ja kaasaks neid senisest enam omavalitsuse arengu strateegilisse planeerimisse. Olulist rolli näevad ettevõtjad omavalitsusel ka kohaliku ettevõtluskeskkonda puudutava info vahendamisel (nt kus on vabad maad, kust leida vajalikku tootmispinda, kas omavalitsuse elanikkonna hulgast võiks leida ettevõtjale vajalikku tööjõudu).

22. Kõige olulisemaks hindasid ettevõtjad kohalike teede korrashoiu tagamist, mida tõstis esile 69% vastajatest (vt joonis 8). Järgnesid koostöövalmidus planeeringute menetlemisel (sh abi osutamine teistelt asutustelt planeeringutele kooskõlastuste võtmisel), ettevõtete kaasamine strateegiadokumentide väljatöötamisse ning juhendamine eri lubade menetlemisel nii KOVis kui ka riigiasutustes. Tihti rõhutati ka ettevõtjatega suhtlemise ja ettevõtjate tunnustamise vajadust.

Joonis 8. 15 peamist valdkonda-tegevust, milles Riigikontrolli küsitatud ettevõtted omavalitsuselt senisest suuremat panust ootavad

Allikas: Riigikontrolli ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoja korraldatud ettevõtjate küsitlus

⁵ Küsitluse viis Riigikontroll läbi koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga selle liikmete hulgas (vt lisa C).

Tehnovõrgud ja -rajatised on näiteks kütte-, veevarustuse- või kanalisatsiooni-torustik, elektroonilise side või elektrivõrk, nõrkvoolu-, küttegaasi- või elektripaigaldis või surveeadmestik ja nende teenindamiseks vajalikud ehitised.

Allikas: asjaõiguseadus, § 158

Teadmiseks, et

ettevõtjad töid välja, et rohkem kui KOVide tegevus, mõjutab nende otsuseid siiski üldine investeerimiskeskond. Praegusel ajal on suurimad investeerimist takistavad tegurid järgmised:

- energiamahuka tootmisega ettevõtete puhul Eesti võrdlemisi kõrge elektri hind;
- piiratud võimalused saada suurematest keskustest väljapoole investeerimiseks laenu;
- väljastpoolt Euroopa Liitu pärit investorite puhul viimasel ajal lisandunud ajamahas taustakontroll ka kõige lihtsamate pangatehingute tegemisel.

Teadmiseks, et

ettevõtjad töid välja, et tihti tuleb kohalikul omavalitsusel ettevõtlusalaseid lube menetleda ka valdkondades, mille spetsiifikat enamik volikogu ja vallavalitsuse liikmeid ei tunne, näiteks maavarade kaevandamine.

23. Paljuski sõltuvad ettevõtjate ootused nende tegevusalast. Näiteks eeldavad ettevõtte tegevuseks vajalike **tehnovõrkude ja -rajatistega** tööstusalade rajamist, omavalitsustelt vaba maa olemasolu ning tööstusaladele tootmishoonete ehitamist just töötleva tööstuse valdkonnas tegutsevad ettevõtted. Töötlevas tööstuses ja kaubanduses tegutsevad ettevõtted märkisid teistest enam, et ootavad omavalitsuselt ka info vahendamist äri- ja kaubanduspindade kohta. Suuremad ettevõtted tõid esile, et ootavad abi tööjõu leidmisel ja töötajate veoks toimiva transpordi korraldamist, väiksemad ettevõtted aga soovivad näiteks paremat infot olemasolevate kohalike ja riiklike toetusmeetmete kohta ning abi kontaktide leidmisel välismaal.

24. Piirkonna oluliste tööandjate ja maksumaksjatena eeldatakse, et KOV tunneks ettevõtete tegevuse vastu regulaarselt huvi ja teeks nendega konstruktiivset koostööd. Näiteks võiks KOV esitada oma seisukoha ja nõudmised ettevõtete laienemisplaanide kohta võimalikult varakult pärast neist teada saamist, sest see tagaks hiljem planeeringute ja lubade sujuvama menetluse (nt tööstusalade planeerimisel, sealse infrastruktuuri väljaehitamisel).

25. Heideti ka ette, et strateegiadokumentides eelistab enamik KOVe kirjeldada ettevõtluskeskkonda puudutavas osas vaid turismiga seonduvat, jättes suuremat lisandväärtust loovate tootmis- ja tööstusaladega seonduva tagaplaanile. Umbes viiendik ettevõttest märkis, et neil on KOVi või riigi tegevuse tõttu jäänud mõni investering tegemata ja seda just ebamõistlikult pikaks veninud planeeringute menetluste tõttu.

26. Ettevõtjad peavad oluliseks KOVi tegevust ka kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna kuvandi kujundamisel. Oodatakse, et KOV tunnustaks ja reklaamiks ettevõtjaid kogukonna osana. Vastutasuks on nad nõus esitlema oma partneritele või potentsiaalsetele töötajatele omavalitsust kui perspektiivset tegevus- ja elukeskkonda. Tähtsaks peeti ka ettevõtjate ühisürituste korraldamist, mis võimaldab piirkonna ettevõtetel leida võimalikke tegevuspartnereid ja omavahel kogemusi vahetada.

27. Tootmisettevõtted (eeskätt väljaspool Tallinna ja Tartut) nägid arenguruumi ka koostöö parandamisel regioonis paiknevate haridus-asutustega, et seal õpetatav vastaks kohalike ettevõtete vajadustele. Nende hinnangul võiks KOV või neile kuuluv maakondlik arenduskeskus olla n-ö puhvriks, kes teab ettevõtete vajadusi ja suudaks sellest tulenevalt õppeasutuses õpetatavate valdkondade kujundamisel oma ettepanekuid teha.

28. Probleemikohana töid ettevõtjad välja, et üha enam on tunda, et KOVide volikogud on hakanud jääma ettevõttekaugeks, kuna ettevõtlus-taustaga inimeste osakaal on seal vähenenud. Väideti ka, et ettevõtjate endi huvi volikogude või volikogude komisjonide töös osaleda on vähenenud, sest neilt oodatakse üksnes formaalsete otsuste arutamist, mitte aga tõsist panust omavalitsuse ettevõtluskeskkonna kujundamisse.

29. Samal ajal on aktiivsemaks muutunud kodanikuühendused, kes on valmis vaidlustama kõiki ettevõtjate algatusi, mis võivad avaldada negatiivset keskkonnamõju. Sellises olukorras seisab volikogu poolt ametisse nimetatud valla- või linnavalitsus sageli keerulises positsioonis.

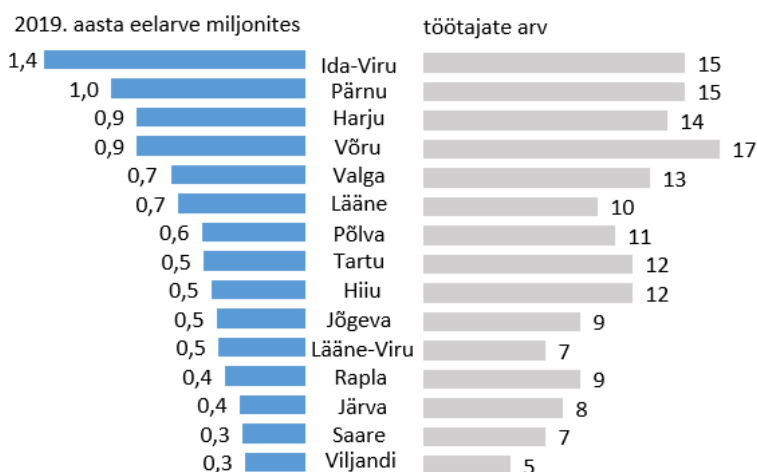
Liigne ettevõtjate algatuste soosimine võib kodanikuühenduste vastuseisu tingimustes tuua kaasa umbusaldusavalduse volikogult.

KOVid võiks maakondlike arenduskeskuste potentsiaali rohkem ära kasutada

30. Ettevõtluse valdkonnas on oluline ka KOVide piirkondlik koostöö, kuna paljude ettevõtete huvid ja tegevuse mõju ulatuvad üle konkreetse omavalitsuse piiride. Piirkondliku ettevõtluse arendamiseks on Eestis loodud 15 maakondlikku arenduskeskust (MAK), mis asutati 2000. aastate alguses valdavalt maavalitsuste ja maakonna omavalitsuste koostöös. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hinnangul on MAKidesse koondunud maakonna parim oskusteave ettevõtluse nõustamise alal.

31. Pärast maavalitsuste kaotamist 2017. aasta lõpul kujundati MAKid riigi initsiatiivil ümber ning nüüdseks tegutsevad kõik 15 keskust sihtasutusena, mille asutajateks on kas kõik või osa maakonna KOVidest otse või siis maakondliku omavalitsusliidu kaudu. MAKide tegevusmaht on samas võrdlemisi erinev, mis kajastub ka eelarve suuruses ja personali hulgas (vt joonis 9). Kokku on MAKides ca 160 töötajat, kellest enamik on seotud nõustamise ja koordineerimisega ettevõtluse, investeringute ja turismi valdkonnas.

Joonis 9. Maakondlike arenduskeskuste eelarve ja töötajate arv

Allikas: Riigikontroll maakondlike arenduskeskuste veebilehtede ja küsitluse põhjal

Omavalitsuste koostöö

Teadmiseks, et

maakondlikud arenduskeskused tegelevad muu hulgas järgneva: nõustamine (nt ettevõtte, MTÜ asutamine, toetuste kaasamine, projektijuhtimine), äriplaani koostamine, põhikirja koostamine, koolitused (nt alustava ettevõtja baaskoolitus), mentorklubid, investor-tegevuse tugi, investorpäringute vahendamine ja hankimine, investoritele suunatud infomaterjali koostamine ja levitamine, noorte ettevõtliku eluhoiaku kujundamine, ettevõtlusõppe edendamine, noorte projektide elluviimine ja juhtimine, programm „Ettevõtlik Kool“, KOVide arendusideede nõustamine, arendustegevuste rahastamisallikate leidmine, toetustootluste ettevalmistamine jms.

Allikas: www.arenduskeskused.ee

Teadmiseks, et

intervjuudes võttis üks omavalitsusjuht paljude oma ametikaaslaste seisukoha piirkondliku ettevõtluse arendamise kohta kokku järgmiselt: „Regiooniüleseid kokkuleppeid selles osas, kuhu mõni vastuseisu esile kutsuda võib tehas sobiks ja kuhu mitte, ei ole. Maakondlik arengustrateegia ka ei ütle seda“.

Maakondlikust arengustrateegia otstarbekusest:

„Näiteks koostatakse strateegia, pannakse paika TOP5 prioriteedid, mida kindlasti eelisjärjekorras ära peab tegema, aga kui avaneb meede hoopis kaheksandal kohal olevale prioriteedile, siis hakatakse ikkagi tegema just seda.“

32. Mitmed MAKide tegevused on ajendatud riigi huvist. Riigi tellimisel tegeletakse ettevõtjate nõustamise ja koolitamisega, samuti vahendatakse investorpäringuid maakonnas. Ka põhiosa rahastusest tuleb riigilt. Näiteks oli 2018. aastal riigiga tehtud tehingutest saadud tulude osakaal MAKides 49–89% (keskmiselt 76%). KOVidelt saadi samal ajal 5–39% tuludest (keskmiselt 18%).

33. KOVid on MAKidelt tellinud peajasjalikult üldiste strateegiate ja uuringute koostamist või ürituste korraldamist. Põhilisteks KOVidele osutatud teenusteks on olnud seaduses nõutud maakondliku arengukava koostamine, erinevate toetustootluste kontroll, uuringute tegemine, tunnustus- ja turismiürituste korraldamine maakonnas, maakonna turundamine ning koolide ühisürituste korraldamine.

34. KOVid on küll formaalselt MAKide omanikud, ent tajuvad seda sageli jätkuvalt riigi struktuuri osana. Huvi MAKis toimuva vastu, nagu ka soov selle potentsiaali paremini ära kasutada on ülevaate koostamisel tehtud intervjuude põhjal vähene. Tulemuseks on olukord, kus KOVid arendavad ettevõtluskeskkonda pigem omaette kui ühiselt ning see ei ole mõtestatult seotud tegevustega, mida tehakse MAKides.

35. Riigikontroll leiab, et pikemas perspektiivis võiks ettevõtlusalane kompetentsus ja piirkonna ettevõtluskeskkonna suunamine liikuda maakonna tasemele. Kõigepealt peaks aga omavalitsused hakkama oma maakonnas sisuliselt suunama ja juhtima vastava ettevõtlusalase kompetentsikeskuse tööd. Kui panna praeguses olukorras maakondlikele arenduskeskustele uusi ülesandeid ilma omavalitsuse sisulise algatusega, süvendaks see vaid omavalitsuste ja maakondlike arenduskeskuste lõhet.

Võimalikud lahendused omavalitsuse vastutuse suurendamiseks

Omavalitsuse rolli tuleb selgemalt väljendada ja teda selle täitmisel motiveerida

Teadmiseks, et

KOV-i roll piirkondliku ettevõtluse edendajana on reguleeritud nt **Taanis ja Lätis**.

Läti kohalike omavalitsuste seaduse kohaselt on omavalitsuse ülesanne soodustada omal territooriumil majanduslikke tegevusi ja vähendada tööpuudust.

Taani ettevõtluse arendamise seaduse kohaselt võivad omavalitsused käivitada tegevusi ettevõtluse arendamiseks.

36. Ettevõtluse tähtsust ja selle potentsiaali käivitada ka muude elualade arengut, parandada inimeste toimetulekut, elukvaliteeti jms, on raske üle hinnata. Samavõrd oluline on, et ettevõtlusega kaasnevad häiringud ja muud negatiivsed mõjud on avalike huvide taustal põhjalikult läbi kaalutud ja saavutatud nende suhtes mõistlikud kokkulepped. Ettevõtja ja omavalitsuse huvid peaksid olema vastastikku hästi teada, et teha aegsasti parimaid valikuid ja panna huvid kohaliku arengu nimel koostoiemes tööle. Praegu seda väita ei saa, kuna ettevõtja ootused ja omavalitsuse pakutav ei lange enamasti kokku. Puudu jääb tegevustest, mis aitavad osapoolte huve tuvastada ja arusaamu ühtlustada. Ettevõtja kõiki ootusi ei saa mõistagi normiks seada, ent neid tuleb teadvustada ja neile reageerida.

37. Riigikontrolli arvates on praegune asjade seis tingitud nii sellest, et KOV-i rolli ettevõtluse edendajana ei ole selgelt väljendatud, kui ka sellest, et KOVide rahastamine ei motiveeri piisavalt suuremat rolli võtma. Rolli väljendamiseks ei ole samas vaja seadustesse uusi üldsõnalisi ülesandeid, vaid pigem tuleks KOV-ide praktiliselt suunata, et nad hakkaksid nii eraldi kui ka koostöös oma võimalusi ettevõtluskeskkonna mõjutamiseks rohkem läbi mõtlema ja konkreetsete tegevustega toetama. Üle tuleb vaadata ka KOVide rahastamise põhimõtted, nagu ka ettevõtluse edendamise tarbeks maa saamise küsimused. Samuti on oluline luua suurem selgus aktsepteeritavatest praktikatest, millega ettevõtjad teevad kohaliku kogukonnaga kokkuleppeid oma tegevuse mõjude hüvitamiseks.

38. Ettevõtluskeskkonna planeerimist peaks alustama olemasoleva ettevõtluskeskkonna kirjeldamisega oma arengukavas. Seejärel tuleks käsitleda samas dokumendis ka visiooni, kuhu arengukavaperioodil jõuda soovitakse, ja meetmeid, mille abil see saavutada. Kõike seda võiks teha arengukava osas, kus tuleb kirjeldada majandusliku keskkonna arengu

Ülesande sisu

Teadmiseks, et

tulenevalt suuresti haldusreformist, on paljudel omavalitsustel (ca 85%) praegu koostamisel uus üldplaneering. See on õige aeg mõelda põhjalikult läbi ka ettevõtluskeskkonda mõistlikult toetav ruumikasutus. Vt ka <https://planeerimine.ee/2018/05/uldplaneeringu-koostamise-noustik-annab-nouandeid/>

Ettevõtjate kaasamine

Maaküsimus

Teadmiseks, et

omavalitsjuhtide arvates peaks riik üheselt kindlaks määrama, kas omavalitsustel on vaja ettevõtlusega tegeleda või mitte. Kui on omavalitsustele selles osas ootused, siis peab olema ka maareserv. Kui omavalitsustele maad ei anta, siis ei saa olla ka ootusi.

Teadmiseks, et

Vabariigi Valitsus on kiitnud heaks riigimaa reservina säilitamise ja tsiviilkäibesse suunamise põhimõtte.

Reservina tuleb säilitada maad, millel on kas riigivõimu teostamise, riigi või KOVi avalike eesmärkide täitmise või tulu saamise potentsiaal, kuid selle kohta puudub veel konkreetne alus.

Samuti on pikemas perspektiivis kasulik säilitada maad, mille eraomandisse võõrandamine ei ole riigile veel majanduslikult kasulik (nt maa väärtus võib tulevikus oluliselt suurenedada).

Allikas: Vabariigi Valitsuse 26.01.2017. a kabinetiüüpideamine

pikaajalisi suundumusi ja vajadusi⁶. Kui arengudokumenti kirjutades toetab samuti kehtiv üldplaneering, on oluliselt lihtsam võtta seisukohti ka ettevõtjate planeeritavate uute tootmis- või tööstusarenduste suhtes.

39. Koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskajaga koostas Riigikontroll kohaliku arengukava ettevõtluspeatüki sisustamiseks juhendi, tuues seal välja minimaalse, mida see peatükk võiks sisaldada. Nimetatud juhend on käesoleva aruande lisas A.

40. Arengukava koostamisse ning muudesse ettevõtluskeskkonda puudutavatesse strateegilistesse aruteludes on soovitatav parimal moel kaasata ka kohalikud ettevõtjad. Iga KOV peaks oma eripärasest lähtudes otsustama, kas selleks on regulaarsed kohtumised ettevõtjatega, eraldi ettevõtlusalaste komisjonide moodustamine volikogu või valla- ja linnavalitsuse juurde või ettevõtjate kaasamine olemasolevatesse juhtimisorganitesse. Kaasamine peaks olema sisuline ja oluliste küsimuste lahendamisele orienteeritud, mitte seisnema üksnes formaalses väikese ettevõtlusmõjuga eelnõude kooskõlastamises.

41. Lisaks omavalitsuse arengukavale peaks sarnases ulatuses olema ettevõtluskeskkonda käsitlev osa ka maakonna arengustrateegias, et väljendada piirkonna KOVide ühishuve neis küsimustes. See formaat oleks ühtlasi hea võimalus mõelda läbi, kuidas rakendada senisest enam maakondlike arenduskeskuste potentsiaali KOVide huvides.

42. Oma eesmärkide mõjusaks saavutamiseks on KOVil enamasti vaja maad. Näiteks eeldab toimiva tööstusala rajamine vaba maad, kus omavalitsus saab välja arendada ettevõtluseks vajalikud ja kommunikatsioonidega krundid, ehitades sinna peale sellisel tasemel infrastruktuuri, nagu see on piirkonna turutingimustes mõistlik ja vajalik.

43. Maa on ettevõtluse arendamise instrumendina omavalitsuse jaoks oluline eeskätt seal, kus tööstuslase järele on nõudlus ja kus erasektor neid alasid vajalikul viisil ei arenda. Samuti ei pruugi mõnes piirkonnas olla ettevõtluse arendamiseks sobivat maad n-ö vabaturul üldse saadaval ja siis on alustaval ettevõtjal ainus võimalus seda omavalitsuse käest osta või rentida. Maa omamine on aga alustavate ettevõtete puhul tihti tingimuseks, et neile pangast muude investeeringute tegemiseks üldse laenu antaks.

44. Maa omandamiseks on omavalitsusel olnud sisuliselt kolm võimalust:

- taotleda see maareformi käigus munitsipaalmaana tasuta enda omandisse;
- omandada riigi omandis olev maa kas tasuta või seaduses määratud soodustasu eest;
- osta maa turutingimustel selle omanikult.

45. Kuigi maareform on praeguseks lõpusirgel, ei ole ettevõtluseks sobiva maaga seonduv KOVide sõnul sugugi lahenenud. Riik on varem eelistanud üldjuhul mitte anda omavalitsustele omandisse ettevõtluse

⁶ Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, § 37 lg 2 p 1 (KOV arengukava) ja § 37³ lg 3 p 1 (maakonna arengustrateegia)

edendamiseks soovitud maad ja on reserveerinud need enda tarbeks. Praeguseks on osa ettevõtluspotentsiaaliga maid endiselt reserveeritud, kuid riigi omandisse lõplikult vormistamata ja nii ei ole omavalitsusel neid võimalik ei soodus- ega turutingimustel omandada, kuna see maa ei ole n-ö käibes. Alles siis, kui riik vormistab need maad ametlikult riigi reservi (vt vasakveerg) ja nõustub neid müüma, on KOVil võimalus seda maad omandada.

Omavalitsuste motiveerimise küsimus

46. Riigikontroll leiab, et riigi reservmaaks ette nähtud maaüksuste riigi omandisse vormistamisega tuleb kiirelt edasi liikuda. Seejärel tuleks kujundada ühtsed ja omavalitsuste jaoks arusaadavad tingimused, kuidas KOVid seda maad ettevõtluse arendamise huvides omandada saaksid.

47. Samuti leiab Riigikontroll, et ettevõtlust edendavate tegevuste tagamiseks tuleks KOVid rahaliselt motiveerida. Ideaalis võiks KOVi panus ja sellest saadav kasu olla positiivses seoses – näiteks KOVisse lisandunud uute töökohtade kaudu. Seesuguse motivatsioonimehhanismi kujundamisel tuleb siiski arvestada, et omavalitsuse võimalused oma ettevõtluskeskkonda arendada sõltuvad paljuski omavalitsuse asukohast. Näiteks on Kagu-Eesti omavalitsuse võimalused Tallinna-lähedase omavalitsusega töökohtade nimel võistelda väikesed, sõltumata sellest, kas ja kui palju omavalitsus ettevõtluse arendamisega tegeleb.

Motivatsioonimehhanism peab olema mõjus

48. KOVide täiendavaks rahaliseks motiveerimiseks on laias plaanis võimalik kasutada ühte või mitut järgmist lahendust:

- jagada raha ümber suhtes riik vs. KOV ehk mingi osa ettevõtlusega seotud maksutulust hakkaks riigieelarve asemel laekuma KOVile;
- jagada raha ümber KOVide vahel ehk suunata rohkem maksutulu neile KOVidele, kus KOVi tegevuse tulemusel ettevõtluse seis paraneb;
- laiendada KOVi õigusi kehtestada kohalikke makse ja anda maksuvabastusi.

49. Raha hulk kõigi KOVide peale kokku saab ilma ettevõtja maksukoormust tõstmata suureneda ainult esimese võimaluse korral. Teine ja kolmas lahendus võivad olla pigem toetavad.

50. Riigikontroll uuris ülevaate koostamise käigus ka eri osapooltelt (nii intervjuude kui ka fookusrühma arutelu vormis), milliste meetmete abil oleks mõistlik KOVi motiveerida ning mida ühe või teise meetme rakendamine kaasa võib tuua. Enim pakuti omavalitsuste motiveerimiseks välja järgmisi meetmeid:

riigi praeguste tulude arvelt:

- dividendidelt makstava tulumaksu suunamine kohalikku eelarvesse;
- käibemaksu osaline suunamine kohalikku eelarvesse;
- keskkonnatasude kohalikku eelarvesse laekuva proportsiooni suurendamine;

- omavalitsusele laekuva üksikisiku tulumaksu osa suurendamine;
- ettevõtjatele piirkondlike maksusoodustuste tegemine;

täiendavatest kohalikest maksudest:

- turismimaksu kehtestamine;

KOVi tulude ümberjagamine:

- omavalitsustele laekuva üksikisiku tulumaksu osa osaline jaotamine töökoha järgi.

Teadmiseks, et

Kagu-Eesti piirkonna intervjueritustest arvas mõni, et Vabariigi Valitsuse poolt ellu kutsutud Kagu-Eesti programmi administreerimisele kulub selle mahtu arvestades ebaproportsionaalselt palju tööd ja aega.

Keskkonnatasud

51. Lisaks arvati, et ettevõtluse edendamist on võimalik rahastada ka selliselt, et riik kogub maksuraha endistviisi kokku ja loob siis omavalitsuste jaoks fondi, kust on võimalik raha taotleda. Leiti siiski, et järjekordse fondi loomisele tuleks eelistada süsteemi, kus lisaraha laekuks kindla valemi järgi otse kohalikkude eelarvesse, mis suurendaks ühelt poolt omavalitsuse iseotsustusõigust ja aitaks teiselt poolt vältida liigset bürokraatiat ja administreerimiskulu.

52. Keskkonnatasu maksvad ettevõtjad juhtisid tähelepanu ka sellele, et keskkonnatasu jaguneb riigi ja omavalitsuse vahel ebaproportsionaalselt. Leiti, et keskkonnamõjusid tuleks makstavate tasude abil leevendada eeskätt seal, kus see mõju tekib, ja seda suudaks riigist oluliselt tulemuslikumalt teha kohapealne omavalitsus, kelle eelarvesse peaks tasud laekuma. Keskkonnatasude kasutamine kohaliku kogukonna hüvanguks looks ettevõtjate arvates ka ettevõtetele kohaliku kogukonna hulgas oluliselt vastutustundlikuma kuvandi.

Kohalikud maksud ja soodustused

53. Võimalikest uutest kohalikest maksudest pakuti ettevõtlusega seonduvalt välja võimalust kehtestada turismimaks, mida maksaks suuresti välismaalased ja mida oleks võimalik suunata turismiga tegelevatele ettevõtetele turistide paremaks teenindamiseks. Mõneti aitaks omavalitsuste tulubaasi parandada ja suurendaks nende finantsautonoomiat ka plaanitav maade ümberhindamine, kus maa väärtuse kasvades suureneb ka rahaline vahemik, mille raames saab omavalitsus maksumäärasid kehtestada. Tulenevalt vajadusest võimaldab see koguda teatud tüüpi ettevõtetele rohkem maamaksu või teha neile väiksema maksumääraga hoopiski soodustusi.

Tulumaks töökoha järgi

54. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda on mitmel korral soovitanud Rahandusministeeriumil kaaluda üksikisiku tulumaksust omavalitsusele mineva osa ümberjagamist selliselt, et osa tulumaksu laekuks inimeste töökohajärgsele omavalitsusele. Soovituse ajendina on Eesti Kaubandus-Tööstuskoda välja toonud ettevõtjate ning erialaliitude seisukoha, et kui soovitakse mõne omavalitsuse territooriumil midagi arendada, pole omavalitsus praeguse rahastamissüsteemi korral sellest huvitatud. Osaline tulude ümberjagamine paneks omavalitsuse tulu sõltuma tema territooriumile loodud töökohtade arvust.

Maksuerisused

55. Ühe võimaliku meetmena pakuti välja ka regionaalsete maksuerisuste teema. Näiteks leiti, et mida kaugemal Tallinnast, seda vähem võiksid inimesed maksta üksikisiku tulumaksu, aga nõnda, et sellest omavalitsuse eelarvetesse laekuv osa jääks samaks ja riigieelarvesse laekuv osa varieeruks. Teoorias võiks selline lahendus käivitada inimeste ümberpaiknemise, mis omakorda tooks kaasa ka ettevõtluse liikumise

Tallinnast kaugemale. Negatiivse stsenaariumina võivad aga inimesed hakata muutma oma elukohta üksnes registris.

Teadmiseks, et

Lätis on loodud viis erimajandustsooni (Riia ja Ventpsilsi vabasadamad ning Liepāja, Rēzekne ja Latgale erimajandustsoonid), kus tegutsevad ettevõtted saavad kuni 80% soodustust ettevõtte tulumaksult ja kuni 100% soodustust maamaksult. Soodustuse määra sõltub muu hulgas ettevõtte tegevusalast ja tema tehtud investeeringute mahust.

56. Samuti pakuti ühe ideena välja, et naaberriikidest kallima elektrihinna tingimustes võiks kaugemates piirkondades teha elektrienergia pealt riigile laekuvate maksude ja tasude arvelt soodustusi. See muudaks need piirkonnad naaberriikidega võrreldes konkurentsivõimelisemaks tööstustele, kes oma tootmisprotsessi käigus rohkelt energiat tarbivad.

57. KOVide motiveerimiseks välja pakutud rahastamisviisidel on nii positiivseid kui ka negatiivseid külgi (vt tabel 1). Siintoodu ei ole ilmselt ka ammendav loetelu võimalikest variantidest. Samuti ei saa välistada, et mõju saavutamiseks on vaja kombineerida erinevaid meetmeid.

Tabel 1. Ettevõtlusega seotud ülesande rahastamiseks välja pakutud muudatuste positiivsed ja negatiivsed küljed

Meede	+	–
Üksikisiku tulumaksu osaline jaotamine KOVide vahel töökohapõhiselt	Tekib vahetu seos ettevõtluse reaalse paiknemise ja KOVi tulude vahel, mis motiveerib KOVisid ettevõtlust soodustava keskkonna nimel rohkem pingutama. Muudab KOVide rahastamise õiglasemaks ettevõtlusega kaasneva koormuse (kommunikatsioonidele, keskkonnale jms) talumise seisukohast. Seegi motiveerib ettevõtlust soodustava keskkonnaga rohkem tegelema. Ettevõtluse kasu tunnetus suureneb ka kogukondades, väheneb emotsionaalne vastuseis uutele ettevõtetele, seniste laienemisele.	Suuremad keskused võivad loomulike eeliste tõttu igal juhul rohkem, ilma et peaksid selleks ekstra pingutama. Võib kaasa tuua vajaduse teha erandid Tallinnale ja Harjumaale. Jaotades töökohapõhiselt ümber osa KOVi praegusest tulubaasist, võib tekkida vajadus uute tasandusmeetmete järele KOVides, kes ümberjaotusest kaotavad. See võib töökohapõhise jaotuse positiivse efekti KOVi motivatsioonile nullida.
Dividendidelt makstud tulumaksu osaline või täielik suunamine KOVi eelarvesse	Lisaks eelmainitule ka fakt, et KOVid teeniksid ka nende ettevõtjate pealt, kes ei maksa endale töötasu, vaid dividende.	Tulude ebastabiilsus. Dividendide maksmine on pigem juhuslikku laadi. Dividendi maksmise fakti sõltumatus KOVi rakendatavatest meetmetest. Tulude jaotuseks KOVide vahel hea jaotusbaasi puudumine. Kui maksutulu jaotada ettevõtete registrijärgse asukoha põhjal, ei pruugi see olla seotud ettevõtluse tegeliku paiknemisega.
Keskkonnatasude suurema osa suunamine KOVi eelarvesse	Elavdab suurema keskkonnamõjuga ettevõtete loomist ja võimaldab raha keskkonna parandamiseks suunata sinna, kus ettevõtted keskkonnakahju tekitavad. Avaldaks positiivset mõju eelkõige Ida-Virumaa KOVidele, kus laekunud raha saaks kasutada tööstuspärandi ja tööstusega tekkiva saaste likvideerimiseks. Keskkonnatasu maksvate ettevõtete maine kohalikus kogukonnas on parem, kuna seda tasu on võimalik kasutada kohaliku elukeskkonna parandamiseks. Selgelt mõõdetav ja lihtsalt administreeritav.	Enamikus KOVides ilmselt mõju väike. Raha kasutamine keskkonnakaitselistel eesmärkidel võib väheneda, kuna KOVi prioriteedid on teised.
Suurema hulga kohalike maksude ja soodustuste võimaldamine	Järgib enim KOVide finantsautonoomia põhimõtet. Võimaldab vahetult mõjutada ettevõtlust, mis piirkonnas oluline või mis koormust loob (nt turismimaks).	Ettevõtteid mittekoormavaid makse on võimalik rakendada ilmselt vaid Tallinnal ja suurematel KOVidel (nt turismimaks). Erandid või piirkondlik erikord maksustamisel ei pruugi luua niivõrd uut ettevõtlust, kuivõrd ettevõtluse migratsiooni ühest piirkonnast teise. Suureneb administreerimiskoormus, pettused jms.
Riiklike maksude puhul piirkondlike erisuste rakendamine	Võimaldab sihitult soodustada arengut konkreetsetes mahajäänud piirkondades. Mõjutaks ettevõtteid otseselt.	Mõju KOVi aktiveerimiseks kaudne. Suureneb administreerimiskoormus, pettused jms. Mujal riikides rakendatud sageli ettevõtte aruandeaasta kasumipõhise tulumaksu korral, mida Eestis ei ole. Muude maksude korral võib olla keerukas administreerida.

Allikas: Riigikontrolli ettevõtjate ja KOVide intervjuude ning fookusrühma arutelu põhjal

58. Milline on lõpuks parim lahendus, on poliitilise valiku küsimus. Ideaalis võiks omavalitsuste aktiveerimiseks nende rahastamist suurendada ja lisada tulubaasi uue komponendi, mille jaotus omavalitsuste vahel sõltuks ettevõtluse seisu iseloomustavatest näitajatest (nt töökohtadest). KOVide seniste tulude ümberjagamine nimetatud näitajate alusel ei pruugi head efekti anda, kuna ettevõtlusaktiivsus on piirkonniti erinev enamasti ka objektiivsetel põhjustel, mis omavalitsustest ei sõltu. Tulude vähenemine osal KOVidel ei oleks sel juhul muude ülesannete samaks jäädes õiglane.

Riigikontrolli soovitusel riigihalduse ministrile

59. Käesoleva ülevaate koostamise ajal võeti vastu Vabariigi Valitsuse uus tegevusprogramm, mille järgi tuleb ka Rahandusministeeriumil analüüsida võimalusi, kuidas KOVide rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel suurendada (ülesande tähtaeg 2020. aasta juuni). Ministeeriumiga on tehtud koostööd, et täpsustada, millisel määral võiks Riigikontrolli töö ministeeriumi kavandatavat analüüsi toetada. Riigikontrolli arvates on oluline teha KOVide mõjutamiseks järgmist:

- töötada välja praktiline juhendmaterjal, millega suunata KOVide oma arengukava ja maakonna arengustrateegia koostamisel kindlate küsimuste järgi läbi mõtlema, mida nad ettevõtluskeskkonnast ootavad, ja kirjeldama koos konkreetse tegevuskavaga võimalusi, millega seda positiivselt mõjutada;
- luua tõhus motivatsioonimehhanism, et suunata KOVide ettevõtluskeskkonnaga läbimõeldult tegelema. Kujundada selleks ümber KOVide rahastamispõhimõtted, mis võiksid ideaalis hõlmata komponenti, mis seab tulud osaliselt sõltuvaks ettevõtluse seisu iseloomustavatest näitajatest;
- algatada koostöös Keskkonnaministeeriumiga tegevused, et lihtsustada ettevõtluspotentsiaaliga riigi reservmaa munitsipaliseerimist või muul moel ettevõtluse tarbeks käibesse andmist.

Riigihalduse ministri vastus:

- Maakonna arengustrateegiates ja kohalike omavalitsuste arengukavades ettevõtluskeskkonna arendamise mõtestamist toetava juhendmaterjali pakkumine omavalitsustele on igati asjakohane ning püüame omavalitsusi vastavate soovituslike juhenditega toetada. Samuti on oluline suunata ja toetada kohalike omavalitsuste tegevust ruumilise planeerimise valdkonnas. Rahandusministeerium on laialdaselt taolisi nõustavaid ja juhendavaid praktikaid kasutanud. Näiteks, hetkel on Rahandusministeeriumis koostamisel RITA meetme taotlus, mille eesmärgiks on luua praktiline tööriistakast, mis aitaks omavalitsustel mõista kasu, mida on võimalik läbi ettevõtluskeskkonna arendamise saada. 2018. aastal koostati Rahandusministeeriumi juhtimisel juhendmaterjal üldplaneeringute koostamiseks. Juhend sisaldab muu hulgas ka ettepanekuid ettevõtluse vajaduste kavandamiseks ja arvestamiseks üldplaneeringute koostamisel. Arengukavandamise nõustamisel ja juhendamisel peame siiski arvestama KOKSi §-s 37 sätestatud raamistikuga ja omavalitsuste endi otsustusvabaduste piiridega.

- Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi punkti 5.5 raames plaanib Rahandusministeerium analüüsida võimalusi osa kohalike omavalitsuste tulumaksust suunata töökohtade järgi ja esitada ettepanekud valitsusele arutamiseks juunis 2020. Tegevusprogrammi punkti 3.10 raames on Riigikantselei, Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi koostöös ning mõttekoja Praxis ja advokaadibüroo Triniti teostamisel koostamisel analüüs eesmärgiga hinnata vajadust seadusliku aluse loomiseks kohaliku kasu saamiseks ettevõtluse arendamisel. Teemat on valitsuskabinetis kavas käsitleda mais 2020.
- KOVidele sobiliku maa üleandmise osas on lisaks kontrolliaruande punktis 59 nimetatud ülesandele Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2019–2023 ka ülesanne lihtsustada ettevõtluse edendamiseks vajaliku maa üleandmist kohalikele omavalitsustele (punkt 5.6, tähtaeg veebruar 2021). Hetkel on Rahandusministeerium koostöös Keskkonnaministeeriumi, sh Maa-ameti ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga analüüsinud maa üleandmise võimalusi kehtivas riigivaraseaduses ja maareformi seaduses ning koostame sellekohaseid ettepanekuid, mida on kavas Valitsuskabinetile tutvustada 2020. aasta kevadel. Riigimaa üleandmisel ettevõtluse edendamise eesmärgil tuleb arvestada ka keerukat riigiabi regulatsiooni, mistõttu toimivate lahenduste leidmine võtab aega.

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu-Nurminen
auditosakonna peakontrolör

Riigikontrolli soovitused ja ministri vastused

Riigikontroll tegi ülevaate põhjal soovitusi riigihalduse ministrile. Minister saatis vastuse Riigikontrolli soovitustele 6. veebruaril 2020.

Riigikontrolli soovitused	Riigihalduse ministri vastused
Omavalitsuste rolli suurendamine kohaliku ettevõtluse edendamisel 59. Riigikontrolli arvates on oluline teha KOVide mõjutamiseks järgmist: - töötada välja praktiline juhendmaterjal, millega suunata KOVisid oma arengukava ja maakonna arengustrateegia koostamisel kindlate küsimuste järgi läbi mõtlema, mida nad ettevõtluskeskkonnast ootavad, ja kirjeldama koos konkreetse tegevuskavaga võimalusi, millega seda positiivselt mõjutada; - luua tõhus motivatsioonimehhanism, et suunata KOVisid ettevõtluskeskkonnaga läbimõeldult tegelema. Kujundada selleks ümber KOVide rahastamispõhimõtted, mis võiksid ideaalis hõlmata komponenti, mis seab tulud osaliselt sõltuvaks ettevõtluse seisuga iseloomustavatest näitajatest; - algatada koostöös Keskkonnaministeeriumiga tegevused, et lihtsustada ettevõtluspotentsiaaliga riigi reservmaa munitsipaliseerimist või muul moel ettevõtluse tarbeks käibesse andmist.	- Maakonna arengustrateegiates ja kohalike omavalitsuste arengukavades ettevõtluskeskkonna arendamise mõtestamist toetava juhendmaterjali pakkumine omavalitsustele on igati asjakohane ning püüame omavalitsusi vastavate soovituslike juhenditega toetada. Samuti on oluline suunata ja toetada kohalike omavalitsuste tegevust ruumilise planeerimise valdkonnas. Rahandusministeerium on laialdaselt taolisi nõustavaid ja juhendavaid praktikaid kasutanud. Näiteks, hetkel on Rahandusministeeriumis koostamisel RITA meetme taotlus, mille eesmärgiks on luua praktiline tööriistakast, mis aitaks omavalitsustel mõista kasu, mida on võimalik läbi ettevõtluskeskkonna arendamise saada. 2018. aastal koostati Rahandusministeeriumi juhtimisel juhendmaterjal üldplaneeringute koostamiseks. Juhend sisaldab muu hulgas ka ettepanekuid ettevõtluse vajaduste kavandamiseks ja arvestamiseks üldplaneeringute koostamisel. Arengukavandamise nõustamisel ja juhendamisel peame siiski arvestama KOKSi §-is 37 sätestatud raamistikuga ja omavalitsuste endi otsustusvabaduste piiridega. - Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi punkti 5.5 raames plaanib Rahandusministeerium analüüsida võimalusi osa kohalike omavalitsuste tulumaksust suunata töökohtade järgi ja esitada ettepanekud valitsusele arutamiseks juunis 2020. Tegevusprogrammi punkti 3.10 raames on Riigikantselei, Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi koostöös ning mõttekoja Praxis ja advokaadibüroo Triniti teostamisel koostamisel analüüs eesmärgiga hinnata vajadust seadusliku aluse loomiseks kohaliku kasu saamiseks ettevõtluse arendamisel. Teemat on valitsuskabinetis kavas käsitleda mais 2020. - KOVidele sobilikku maa üleandmise osas on lisaks kontrolliaruande punktis 59 nimetatud ülesandele Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2019-2023 ka ülesanne lihtsustada ettevõtluse edendamiseks vajaliku maa üleandmist kohalikele omavalitsustele (punkt 5.6, tähtaeg veebruar 2021). Hetkel on Rahandusministeerium koostöös Keskkonnaministeeriumi, sh Maa-ameti ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga analüüsinud maa üleandmise võimalusi kehtivas riigivaraseaduses ja maareformi seaduses ning koostame sellekohaseid ettepanekuid, mida on kavas Valitsuskabinetile tutvustada 2020. aasta kevadel. Riigimaa üleandmisel ettevõtluse edendamise eesmärgil tuleb arvestada ka keerukat riigiabi regulatsiooni, mistõttu toimivate lahenduste leidmine võtab aega.

Ülevaate iseloomustus

Ülevaate eesmärk

Ülevaate eesmärgid olid järgmised:

- selgitada välja ettevõtjate ootused kohalikele omavalitsustele;
- analüüsida, miks ei vasta praegune omavalitsuste tegevus ettevõtjate ootustele;
- pakkuda välja (maksupoliitilised) alternatiivid, kuidas oleks võimalik motiveerida omavalitsust senisest enam ettevõtluskeskkonna arendamisega tegelema.

Ülevaate käsitusviis

- Ettevõtjate ootuste väljaselgitamiseks tegi Riigikontroll koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga selle liikmete seas veebiküsitluse. Küsitlusele laekus 159 korrektset vastust (kokku laekus 258 vastust, kuid vastuste analüüsimisel anonüümseid vastuseid arvesse ei võetud). Täpsem info küsimuste ja vastanute kohta on lisas C.
- Küsitluse vastuste põhjal tehti 15 ettevõtjaga, kes olid omavalitsuse suhtes selgemaid ootusi väljendanud, täiendavad intervjuud. Samuti tehti 13 intervjuud omavalitsuste ja maakondlike arenduskeskuste esindajatega. Lisaks korraldati maakondlike arenduskeskuste hulgas lühiküsitlus. Intervjueeriti ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Rahandusministeeriumi esindajaid, kohtuti ka Estonian Business Schooli esindajaga.
- Oma välispartneritelt uuris Riigikontroll infopäringute abil, milline on omavalitsuse roll ettevõtluse arendamisel välisriikides. Riigikontrollidelt küsiti, kas vastavas riigis on seaduse tasemel määratud kindlaks omavalitsuse roll ettevõtluse edendamisel, kas omavalitsused saavad kehtestada ettevõtetele makse, muuta maksumäärasid või teha maksuerisusi ning kas omavalitsuste rahastusskeem sisaldab komponente, mis motiveeriks neid kohalikku ettevõtlust edendama.
- Ülevaate koostamise lõppfaasis toimus 10 osavõtjaga fookusrühm, kus arutati omavalitsuste võimalike motiveerimismeetmete positiivseid ja negatiivseid külgi.

Ülevaate lõpetamise aeg:

Ülevaate koostamise käigus tehtud toimingud lõpetati 2019. aasta novembris.

Ülevaate meeskond:

Ülevaate koostamisel osalesid Elin Vako ja Illar Tõnisson, auditijuht oli Tambet Drell.

Kontaktandmed

Ülevaate kohta saab lisainfot Riigikontrolli kommunikatsiooniüksusest
tel +372 640 0704 või +372 640 0777, e-post riigikontroll@riigikontroll.ee

Ülevaate elektrooniline koopia (pdf) on saadaval koduleheküljel www.riigikontroll.ee.

Ülevaate kokkuvõte on saadaval ka inglise keeles.

Ülevaate number Riigikontrolli asjaajamissüsteemis on 2-1/80028/4.

Riigikontrolli postiaadress ja telefoninumber:

Kiriku 2/4
15013 TALLINN
Tel +372 640 0700
riigikontroll@riigikontroll.ee

Riigikontrolli varasemaid auditeid ettevõtlusvaldkonnas

01.12.2014 – Innovatsiooni toetusmeetmete mõju ettevõtete konkurentsivõimele

23.08.2010 – Riigi ettevõtlustoetuste mõju Eesti majanduse konkurentsivõimele

Kõik aruanded on kättesaadavad Riigikontrolli koduleheküljelt www.riigikontroll.ee

Lisa A. Juhend kohaliku omavalitsuse arengukava ettevõtluse osa koostamiseks

Koostatud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Riigikontrolli koostöös

Iga omavalitsuse arengukava peaks sisaldama ka ettevõtlusega seonduvat osa. Käesoleva juhendi eesmärk on olla praktiline töövahend vastava osa sisustamisel. Juhend on suuresti esitatud küsimuste vormis, millele tuleks omavalitsustel leida vastused. Kuigi omavalitsus kaasab arengukava väljatöötamisse niigi erinevaid huvigruppe, on ettevõtluse osa kujundamisel piirkonna suuremate ettevõtjate kaasamine eriti oluline.

Üldiselt peaks arengukava ettevõtluse osa andma vastuse järgmistele küsimustele:

- milline on valla või linna olemasolev ettevõtluskeskkond;
- milline on valla või linna soovitatav ettevõtluskeskkond ja kuhu soovitakse selles osas arengukava perioodi lõpuks jõuda;
- millised on omavalitsuse praegused ja plaanitavad tegevused ettevõtlusega seotud eesmärkide saavutamiseks.

Detailsemalt oleks soovitatav läheneda järgmiselt:

1. Olemasolev ettevõtluskeskkond

Millised ettevõtted valla või linna territooriumil tegutsevad?

See osa võiks sisaldada statistilist ülevaadet vallas või linnas tegutsevatest ettevõtetest. Soovitatav on alustada ülevaate koostamist Maksu- ja Tolliameti kogutud avalikest näitajatest, millele võib lisada ka muudest andmekogudest või analüüsides kogutud asjakohaseid andmeid.

Välja võiks tuua näiteks järgmised andmed:

- omavalitsuse territooriumil tegutsevate ettevõtjate (ettevõtete) arv ja dünaamika;
- kohalikes ettevõtetes tööd saavate inimeste arv;
- ettevõtete suurus töötajate arvu järgi;
- ettevõtete tegevusala;
- lisandväärtust loovate ettevõtete hulk ja profiil;
- töötajate keskmine töötasu.

Suuremates omavalitsustes võib ülevaade piirduda ka omavalitsuse territooriumil tegutsevate olulisemate ettevõtetega.

Lisaks andmete esitamisele võiks omavalitsus valida välja mõned enda jaoks iseloomulikud või huvitavamad näitajad, selgitada nende tagamaad ning lisada võimaluse korral ka võrdlusi teiste piirkonna omavalitsustega või üleriigiliste keskmiste näitajatega.

Milline on kohaliku ettevõtluskeskkonna hetkeolukord?

Selles osas võiks välja tuua kohaliku ettevõtluskeskkonna: a) tugevused; b) nõrkused; c) arenguvõimalused ja d) ohud. Eraldi võib käsitleda omavalitsuse jaoks kõige olulisemaid sektoreid. Läbi tuleks mõelda näiteks järgmised küsimused:

- millised on piirkonna konkurentsieelised ja -tõrked nii globaalsemas mastaabis, riigisiseses võrdluses kui ka võrreldes naaberomavalitsustega;
- milline on omavalitsuse tööhõive struktuur, millised on olemasolevad tööjõureservid, kas ja kust on võimalik kohalikel ettevõtetel hankida puuduvat tööjõudu;
- milliseid kohapealseid tooraineid on võimalik senisest paremini ära kasutada;
- millised riigi rahanduspoliitilised meetmed soodustavad või piiravad piirkonnas ettevõtluse arendamist üldiselt või takistavad arendamast mõnd kindlat liiki ettevõtlust, kus piirkonnal oleks potentsiaali;
- kas ja kuidas toetab regionaalne haridusvõrk kohalike ettevõtete vajadusi spetsialistide leidmisel.

2. Soovitav ettevõtluskeskkond

Millist ettevõtluskeskkonda sooviks omavalitsus oma territooriumil näha, millist arengut oleks selleks vaja ja milliseid samme saab omavalitsus ise sellise arengu esilekutsumiseks astuda?

See punkt peaks olema otseselt seostatud esimeses osas välja toodud tugevuste, nõrkuste, arenguvõimaluste ja ohtudega.

Milliseid võimalusi omavalitsus tootmisettevõtetele pakub?

Siin võiks välja tuua olemasolevate tööstusalade kirjelduse, nendele rajatud infrastruktuuri valmidusastme ja vabade kruntide arvu. Sellest tulenevalt kirjeldada edasist tööstusalade vajadust, nende võimalikke arendajaid (kas erasektor või KOV ise), aladele planeeritava infrastruktuuri valmidusastet (kui rajab KOV) ja ettevõtete profiili, millele on vastavad tööstusalad orienteeritud. See osa peaks kindlasti olema kooskõlas kehtiva või koostatava üldplaneeringuga.

Milliste täiendavate keskkonna- või muude uuringutega peab kas laienev või territooriumile tulla sooviv ettevõtte arvestama?

Siin võiks lühidalt kirjeldada, millist tüüpi investeeringute tegemisel, millistel aladel ja millises mahus tuleb ettevõtjatel eeldatavast teha eelnevad keskkonnauuringud;

Kas omavalitsuse territooriumil on ka tingimuslikke arendusvõimalusi?

Näidata ära, kui teatud liiki ettevõtlust ja teatud piirkondades on võimalik arendada ainult siis, kui ettevõtte ise kohaliku infrastruktuuri arendamisse või kogukonna heaks midagi panustab.

Millise profiiliga ettevõtteid oma territooriumile või selle teatud osadele tegutsema ei soovita?

Arengukava ettevõtluse osa võiks anda selge sõnumi ka tööstusharude või ettevõtete parameetrite kohta, mida oma territooriumile ei soovita. See vähendaks hilisemat asjatut ajakulukat menetlust. Soovitav oleks ka analüüsida, kas sellisel investeeringul võib olla potentsiaali teistes naabruses asuvates omavalitsustes, ning kirjeldada lühidalt regionaalselt sõlmitud kokkuleppeid, mis puudutavad uutele ettevõtetele regioonis tegutsemiseks võimaluste leidmist. Ka see osa peaks olema kindlasti kooskõlas kehtiva või koostatava üldplaneeringuga.

Kuidas peaks hajaasustuses arenema jaekaubandusvõrk ja muud esmatasandi teenused?

Jaekaubandusvõrgu säilitamine hajaasustuses on regionaalpoliitiliselt olulise tähtsusega küsimus. Siin peaks omavalitsus analüüsima, milline peaks olema soovitud jaekaubandusvõrk ja kas selle saavutamiseks (säilitamiseks) võib esineda turutõrkeid ning kas ja mida peaks omavalitsus turutõrgete korral ise tegema. Näiteks, kui kohaliku kaupluse säilitamine on kogukonna ellujäämiseks vajalik, kuid erasektori huvi kauplust pidada ja arendada vähene, saab omavalitsus kaaluda näiteks varianti, kus teeb ise kauplusehoonesse investeeringud ja leiab sinna konkursiga operaatori. Analüüsida, kas piirkonnas on veel ettevõtjate pakutavaid esmatasandi teenuseid, mis peavad säilima, kuid mille pakkumisest ettevõtjad ei pruugi perspektiivis huvitatud olla.

Kas ja milliseid tugistruktuure peaks vald või linn ettevõtluse arendamiseks ise pakkuma?

Analüüsida, milliseid ettevõtluse arendamiseks vajalikke tugistruktuure erasektor ei paku. Näiteks, kas on vaja munitsipaalkortereid, mida on võimalik ettevõtjatele tööjõu majutamiseks välja üürida? Või kas on vaja luua kaugtöökeskused ehk vajalike kommunikatsioonidega tööpaigad, kus inimestel oleks võimalik oma tööandja heaks kohapeal tööd teha?

Kas kohalik omavalitsus vajab avaliku infrastruktuuri arendamiseks ja käigushoidmiseks erasektori abi?

Näidata ära, kas arengukava perioodil nähakse sotsiaal-, kultuuri- või haridusobjektide ehitamisel ja tulevasel kasutushoidmisel ette koostööd erapartneriga ehk siis teisisõnu näidata ära potentsiaalsed avaliku ja erasektori koostöö ehk PPP-projektid.

Milliste maksude ja soodustustega on võimalik ettevõtluskeskkonnale seatud eesmärged saavutada?

Analüüsida omavalitsuse kehtestatavate maksude või maksusoodustuste (sh maksumäärade tõstmine või alandamine) rakendamise või mitterakendamisega seonduvaid perspektiive ettevõtlusele, kirjeldada nende rakendamisest tekkivat kasu ettevõtluse võttes.

3. Valla või linna tegevused ettevõtluskeskkonna arendamiselMilliseid toetusmeetmeid omavalitsus ettevõtjatele pakub?

Kirjeldada, millised on praegused toetusmeetmed alustavale ettevõtjale, tegutsevale ettevõtjale, potentsiaalsele investorile. Hinnata seniste toetusmeetmete tulemuslikkust ja analüüsida, kas toetusmeetmete osas oleks arengukava perioodil ja teises osas püstitatud eesmärkide täitmiseks tarvis midagi muuta.

Millistes ettevõtlusega tegelevates ühingutes omavalitsus osaleb?

Selles osas võiks kirjeldada,

- milliseid sihtasutusi, mittetulundusühinguid või äriühinguid on vald või linn asutanud (ja/või on nende liikmeks / aktsionäriks / osanikuks);
- milliseid ettevõtlusalaseid teenuseid need organisatsioonid ettevõtjale pakuvad ning kelle initsiatiivil ja rahastusel;
- milliseid ettevõtlusalaseid teenuseid omavalitsus neilt ühingutelt ise tellib ja saab ning kuidas need ühingud aitavad arendada kohalikku ettevõtluskeskkonda;
- kas arengukava perioodil on põhjust senised osalused üle vaadata või asutada mõni uus ühing.

Kuidas muuta valla või linna kuvand ettevõtjasõbralikumaks?

Analüüsida, kas ja kuidas saaks vald või linn paremini täita ettevõtjate väljendatud ootusi:

- Kuidas koostöös erasektoriga populariseerida ettevõtlust? Levinud praktika on näiteks ettevõtluspäeva või -nädala korraldamine, ettevõtjate perioodiline tunnustamine jms.
- Kuidas on võimalik koostöös ettevõtjatega suurendada piirkonna tuntust?
- Kas ja milliste töökorralduslike meetmetega on võimalik planeeringute ja lubade menetlemist ning muud asjaajamist ettevõtjate jaoks lihtsustada või ettevõtjasõbralikumaks muuta?
- Kas ja milliste meetmetega on võimalik ettevõtjatele teabe jagamist (nt lubade taotlemise, kehtivate reeglite, koolituste, ettevõtluseks sobiva maa kättesaadavuse kohta) parandada?
- Kas ja millist tuge on võimalik pakkuda ettevõtetele, et nende välismaalastest töötajaskond paremini integreerida kohalikku ellu?

Kuidas kaasata ettevõtjaid paremini kohaliku ettevõtluspoliitika kujundamisse?

Selles osas tuleks välja tuua, kuidas omavalitsus on ettevõtjaid kaasanud või plaanib tulevikus seda teha. Eeskätt tuleks mõelda, kuidas kaasata ettevõtjaid omavalitsuse strateegiliste eesmärkide sisulisse väljatöötamisse (sh arengukava koostamisse) ja ettevõtluspoliitika kujundamisse. Senised head näited on olnud näiteks järgmised:

- ettevõtlusküsimuste regulaarne arutamine kohalike või regionaalsete ettevõtlusorganisatsioonidega;
- omavalitsusjuhtide regulaarsed kohtumised omavalitsuse suuremate tööandjatega;
- ettevõtjate kaasamine ettevõtluskeskkonda kujundavaid otsuseid ette valmistavatesse volikogu komisjonidesse.

Tegevuste kavandamisel tuleks mõelda, kuidas saada ettevõtjatelt optimaalse ajakasutusega võimalikult hea sisend, arvestades ettevõtja kompetentsust. Oluline on, et ettevõtja ka ise tunnetaks, et tegu on sisulise kaasamise, mitte nn formaalse seadusejärgse kaasamisega.

Kas omavalitsuste, ettevõtete ja haridus- ja teadusasutuste koostöös oleks vaja luua mõni uus piirkondlik tootearenduse tugipunkti, mis töötaks vastava sektori ettevõtjate tarbeks?

Sellele küsimusele vastamine eeldab ettevõtete, omavalitsuste ja haridusasutuste piirkondlikku koostööd. Praeguseid näiteid: väikelaevaehituse kompetentsikeskus Saaremaal, puidutöötlemise ja mööblitootmise kompetentsikeskus Väimelas, põlevkivi kompetentsikeskus Kohtla-Järvel jms.

Lisa B. Ülevaate käigus tehtud intervjuud ja fookusrühm

Intervjuud tehti ajavahemikul jaanuar-juuli 2019. Intervjueeriti järgmiste asutuste ja ettevõtete esindajaid: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Lääne-Nigula Vallavalitsus, Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus, Boardic OÜ, Brand Manual OÜ, Estonian Cell AS, FeinElast Estonia OÜ, Flint Kaubandus OÜ, Lõuna-Eesti Talumuna OÜ, OÜ Tarmeko KV, Peretec OÜ, SA Ida-Virumaa Tööstusalade Arendus, Saaremaa Tarbijate Ühistu, Telealarm OÜ, UPM-Kymmene Otepää OÜ, Van Der Knaap Eesti OÜ, Viru Keemia Grupp AS, Ida-Viru Ettevõtluskeskus, Põlvamaa Arenduskeskus, Luunja Vallavalitsus, Saaremaa Vallavalitsus, Saue Vallavalitsus, Sillamäe Linnavalitsus, Tallinna Ettevõtlusamet, Valgamaa Arenguagentuur, Viljandi Linnavalitsus, Võru Linnavalitsus, Võru Vallavalitsus.

Fookusrühma kohtumine toimus Riigikontrollis 05.11.2019. Fookusrühmas osalesid: Marko Udras (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda), Kersten Kattai (Rahandusministeerium), Kaire Luht (Rahandusministeerium), Maarja Murumägi (Estonian Business School), Teet Kuusmik (SA Ida-Virumaa Tööstusalade Arendus), Aivar Riisalu (Tallinna Linnavalitsus), Jaanus Vahesalu (Tallinna Ettevõtlusamet), Anti Allas (Võru Linnavalitsus), Mikk Lõhmus (Lääne-Nigula Vallavalitsus), Kuldar Leis (Põlvamaa Arenduskeskus).

Fookusrühma põhiküsimus oli: **kas ja kuidas on võimalik omavalitsust senisest enam motiveerida ettevõtluskeskkonnaga tegelema?**

Võtmekohad ja teoreetilised võimalused, mida arutati olid järgmised:

- KOVide ja maakondlike arenduskeskuste parem koostöö;
- võimalus maad omandada, parendada ja müüa;
- raha ümberjagamine omavalitsuste vahel (nt tulumaksu jagunemise osaline ümberkujundamine töökoha järgi);
- keskkonnatasude või dividendidelt makstava tulumaksu või käibemaksu osaline suunamine omavalitsuse eelarvesse;
- suurem kohalike maksude rakendamise võimalus;
- regionaalsete maksuerisuste rakendamine.

Lisa C. Ettevõtjatele edastatud küsimused ja nende vastanute kirjeldus

I ÜLDANDMED

1. Ettevõtte nimi.
2. Töötajate arv (1–3; 4–9; 10–49; 50–249; üle 250).
3. Tegevusala (EMTAKi koodi esimese tähe järgi).
4. KOVide arv, kus tegutsetakse (kui > 3, siis ka KOVide nimed).
5. Eksportiv ettevõtte (jah/ei).

II SAADUD TOETUSED

6. Kas kohalikult omavalitsuselt või riigilt on saadud aastatel 2014–2019 oma tegevuseks rahalist toetust? (Jah/ei; eesmärk.)
 - KOVilt,
 - EASilt,
 - programmist Leader,
 - PRIA-lt,
 - KIKilt,
 - KredExilt,
 - Innovelt,
 - mujalt riigisektorist.
7. Kas olemasolevad riiklikud toetusmeetmed (sh laenud ja käendused) on vajalikud ja rahuldavad teid? Kui mitte, siis milliseid lisaootusi on teil riiklike toetusmeetmete suhtes?

III SENISED KOGEMUSED KOOSTÖÖST KOHALIKE OMAVALITSUSTEGA JA OOTUSED NEILE

8. Mida ootate tegevuskohajärgse(te)lt kohalikelt omavalitsuselt (või avalikult sektorilt laiemalt)? Märgistada järgnevas loetelus a) KOViga on olnud selles osas kokkupuuteid, b) seda ootaksin perspektiivis KOVilt. Vajaduse korral lisada kommentaarid.
 - Vaba maa olemasolu ettevõtluseks.
 - Tegevuseks vajalike võrkude ja trassidega välja ehitatud (tööstus)alad.
 - KOVi välja arendatud ja välja renditavate tootmishoonete olemasolu.
 - Äri- ja kaubanduspindade vahendamine.
 - Tööjõu vahendamine.
 - Rahaline toetus tegevuse alustamiseks / seadmete soetamiseks.
 - Igakülgne koostöövalmidus planeeringute menetlemisel / juhised / abistamine planeeringutele kooskõlastuste võtmisel.

- Toimiva transpordi korraldamine ettevõtte töötajate veoks.
 - Suuniseid ja nõustamist erinevate lubade menetlemiseks omavalitsuses ja riigiasutustes.
 - Uute väliskontaktide vahendamist / eksportturgude otsimist / messikülastuste organiseerimist.
 - Teiste sama piirkonna ettevõtjate tegevuse tutvustamiseks suunatud üritusi.
 - Piirkonna tuntuse suurendamine.
 - Kohalike teede korrashoiu tagamine.
 - Ettevõtluskoolituste pakkumine.
 - Ettevõtete kaasamine strateegiadokumentide (arengukavad, planeeringud) väljatöötamisse.
 - Kohalike ettevõtete tunnustamine.
 - Muu (sisustada ise).
9. Palun kommenteerige teie jaoks kolme olulisemat ootust KOVidele. Võite tuua näiteid ka konkreetsete KOVide tegevusest.
10. Kas on juhtumeid kui kohalike omavalitsuste ja/või riigiasutuste tegevuse või tegevusetuse tõttu on jäänud mõni oluline investeering tegemata? (Ei/jah. Kui jah, siis kirjeldada vabas vormis.)
11. Milliseid KOVe või ametkondi tõstaksite esile ettevõtjasõbraliku suhtumise poolest ja miks?
12. Milliseid KOVe või ametkondi tõstaksite esile ettevõtjavenuliku suhtumise poolest ja miks?
13. Milliseid meetmeid tuleks rakendada, et omavalitsused oleks senisest enam huvitatud ettevõtluse arendamisest?
- Üksikisiku tulumaksu ümberjagamine nii, et osa tulumaksust laekuks elukohajärgse KOVi asemel töökohajärgsele KOVile.
 - Ettevõtete makstavatelt dividendidelt kinni peetava tulumaksu kandmine ettevõtte asukohajärgse KOVi eelarvesse.
 - Ettevõtte tulumaksu sisseseadmine ja selle kandmine ettevõtte asukohajärgse KOVi eelarvesse.
 - Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses omavalitsustele konkreetsete ettevõtlusalaste ülesannete panemine.
 - Omavalitsuste teadlikkuse suurendamine ettevõtjate koostööorganisatsioonide poolt.
 - Muu – märkida ise.

Küsimustiku täitis korrektselt 159 ettevõtjat. Vastajate seas oli nii suuri kui ka väikeettevõtteid (vt tabel 2) ja kokku 17 eri tegevusvaldkonnast, kõige enam töötleva tööstuse sektorist.

Tabel 2. Küsimustele vastanud ettevõtjate jaotus nende tegevusala ja suuruse järgi

põhitegevusala	ettevõtte suurusrühm ⁷				kokku
	mikro	väike	keskmine	suur	
töötlev tööstus	7	22	13	6	48
hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	15	10	2	4	31
ehitus	6	5	5		16
muud teenindavad tegevused	5	4	3		12
kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	7	3			10
veondus ja laondus	3	1		2	6
elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	1	3		1	5
põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	3		2		5
majutus ja toitlustus	2	3			5
info ja side	2	1		1	4
kinnisvaraalaane tegevus	4				4
haridus	2	1			3
finants- ja kindlustustegevus	1	2			3
mäetööstus		3			3
haldus- ja abitegevused	2				2
veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus		1			1
kunst, meelelahutus ja vaba aeg	1				1
kokku	61	59	25	14	159

Allikas: Riigikontroll

⁷ Mikroettevõtte: töötajate arv < 10 ja käive <= 2 miljonit eurot; väikeettevõtte: töötajate arv < 50 ja käive <= 10 miljonit eurot; keskmine ettevõtte: töötajate arv < 250 ja käive <= 50 miljonit eurot; suurettevõtte: töötajate arv >= 250 või käive > 50 miljonit eurot.

Lisa D. Maakondlikele arenduskeskustele saadetud küsimustik

1. Millisel aastal on sihtasutus asutatud ja kes olid selle asutajaliikmed?
2. Kas maakonnas on omavalitsusi, kes ei saa ei otse (kuna ei olnud asutajad) ega omavalitsusliidu kaudu teostada sihtasutuses asutaja- ja omanikuõigusi? Loetleda sellised omavalitsused.
3. Kas eelmises punktis nimetatud omavalitsused osalevad 2019. aastal sihtasutuse töö finantseerimises? Kui jah, siis kas ainult konkreetsete projektide kaudu või eraldavad ka tegevustoetust?
4. Kuidas toimub sihtasutuse nõukogu liikmete valimine, kuidas asutajaliikmed esitavad kandidaadid ning milline organ need kinnitab?
5. Kui palju on sihtasutuses praeguse seisuga palgal olevaid töötajaid?
6. Kui suur on 2019. aastal sihtasutuse eelarve maht?
7. Kui suur osa 2019. aasta eelarve tuludest tuleb liikmemaksudest?
8. Kui suur osa 2019. aasta eelarve tuludest tuleb kas omavalitsustelt või omavalitsusliidult tegevus- või sihtotstarbelise toetusena?
9. Milliseid teenuseid on aastatel 2018–2019 osutatud maakonna kohalikele omavalitsustele nende (või omavalitsusliidu) tellimusel ja nende poolt finantseerituna?
10. Kui suur on 2019. aasta eelarvesse planeeritud sihtasutuse töötajate töötasu?
11. Kui suured on 2019. aasta eelarvesse planeeritud sihtasutuse majandamiskulud?